

Верховний
Суд

ОГЛЯД
судової практики
Касаційного господарського
суду у складі Верховного Суду
(актуальна практика)

Рішення, внесені до ЄДРСР,
за період з 01.09.2023 до 30.09.2023

Зміст

1. Справи про банкрутство	5
1.1. Про ретроспективне оскарження ухвали про відкриття провадження у справі про банкрутство конкурсним кредитором, який на момент її постановлення не був учасником справи про банкрутство, проте набув такого статусу після визнання судом його грошових вимог до боржника	5
1.2. Визначення переліку ухвал місцевого господарського суду, постановлених в основному провадженні у справі про банкрутство (неплатоспроможність), які можуть бути оскаржені в апеляційному порядку	7
1.3. Застосування процедур банкрутства, пов'язаних з іноземною процедурою банкрутства	9
1.4. Право представника працівників боржника на оскарження судових рішень у справі про банкрутство	11
1.5. Про відсутність у податкового органу права вимоги до ліквідатора надати ліквідаційний баланс	14
1.6. Особливості проведення податковим органом перевірки у разі порушення щодо платника податку провадження у справі про банкрутство	14
1.7. Про дискрецію господарського суду при вирішенні питання щодо подальшого руху справи про неплатоспроможність фізичної особи	16
2. Справи щодо корпоративних спорів, корпоративних прав	19
2.1. Відсутність підстав для визнання недійсним укладеного в 2014 році договору купівлі-продажу частки у статутному капіталі ТОВ у зв'язку з окупацією російською федерацією окремих територій України у разі недоведення настання внаслідок цього тяжкої для позивача обставини, що призвела до укладення ним спірного правочину	19
2.2. Наслідки свідомого неотримання членом ОСББ надісланого на його адресу рекомендованого листа про скликання і проведення загальних зборів. Додаткове повідомлення про скликання загальних зборів ОСББ шляхом направлення співвласникам електронних листів та повідомлень у месенджерах	22
2.3. Голосування членів ОСББ шляхом проведення письмового опитування. Докази, що підтверджують проведення такого опитування	22
2.4. Безпідставність скасування рішень загальних зборів ОСББ через незначні процедурні помилки в організації та проведенні цих зборів. Необхідність дотримання балансу інтересів членів ОСББ та уникнення зайвого втручання в питання діяльності ОСББ під час вирішення такого спору	22
2.5. Правомірність застосування заходів забезпечення позову, що полягають у накладенні арешту на частку в статутному капіталі ТОВ та забороні державним реєстраторам проводити реєстраційні дії у справі, в якій предметом спору є захист права власності на відповідну частку, а вимоги мають вартісний, грошовий вираз	27

3. Справи щодо земельних відносин	29
3.1. Відсутність належного обґрунтування, що свідчило б про наявність умов, за яких певне сподівання набуває ознак легітимного очікування, як підстава для відмови у позові, у зв'язку з недоведеністю позивачем обставин порушення його законного інтересу / легітимних очікувань	29
4. Справи у спрах, що виникають із правочинів, зокрема договорів	33
4.1. Зменшення заявленого до стягнення розміру неустойки з підстав початку російською федерацією військових дій	33
4.2. Щодо позовної вимоги про визнання недійсними актів приймання виконаних будівельних робіт, яка не може бути самостійним предметом позову і, відповідно, способом захисту	36
5. Процесуальні питання	39
5.1. Недопустимість вжиття заходів забезпечення позову, що полягають у втручанні в проведення аукціону, а саме забороні вчинення дій з оплати за виграній на аукціоні лот та укладення договору купівлі-продажу за результатами його проведення	39

Перелік уживаних скорочень

АТ	– акціонерне товариство
ВС	– Верховний Суду
ГУ	– головне управління
ГК України	– Господарський кодекс України
ГПК України	– Господарський процесуальний кодекс України
ДП	– державне підприємство
ЄДР	– Єдиний державний реєстр юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань
ЗК України	– Земельний кодекс України
КГС ВС	– Касаційний господарський суд у складі Верховного Суду
КУзПБ	– Кодекс України з процедур банкрутства
ОСББ	– об'єднання співвласників багатоквартирного будинку
ПК України	– Податковий кодекс України
ПрАТ	– приватне акціонерне товариство
ПП	– приватне підприємство
СП КГС ВС	– судова палата Касаційного господарського суду у складі Верховного Суду
ТОВ	– товариство з обмеженою відповідальністю
ЦК України	– Цивільний кодекс України

1. Справи про банкрутство

1.1. Про ретроспективне оскарження ухвали про відкриття провадження у справі про банкрутство конкурсним кредитором, який на момент її постановлення не був учасником справи про банкрутство, проте набув такого статусу після визнання судом його грошових вимог до боржника

З огляду на системний аналіз приписів статей 42, 254, 255 ГПК України та статей 1, 9, 45 КУзПБ конкурсні кредитори, після набуття ними процесуального статусу учасника справи про банкрутство, не позбавлені права на оскарження ухвали про відкриття провадження у цій справі протягом розумного строку з дня визнання їх грошових вимог до боржника за умови поновлення господарським судом строку на апеляційне оскарження.

Учасники справи про банкрутство наділені правом оскаржувати судові рішення у такій справі в силу закону, згідно з пунктом 5 частини першої статті 42 ГПК України (за винятком встановлених законом обмежень), а тому при поданні апеляційної скарги, на відміну від осіб, які не брали участі у справі, не мають доводити, що оскаржуване судове рішення стосується їх прав, інтересів та (або) обов'язків, оскільки зазначене з огляду на статус учасника справи у суб'єкта оскарження презюмується процесуальним законом

ВС у складі судової палати для розгляду справ про банкрутство КГС розглянув касаційну скаргу Компанії «SEA EMERALD S.A. PANAMA» у справі за заявою боржника ДП «Миколаївський суднобудівний завод» про банкрутство.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

18.08.2020 ДП «Миколаївський суднобудівний завод» звернулося до господарського суду із заявою про порушення провадження у справі про банкрутство на підставі частини шостої статті 34 КУзПБ.

Ухвалою господарського суду першої інстанції від 16.10.2020 відкрито провадження у справі про банкрутство ДП «Миколаївський суднобудівний завод».

Компанія «SEA EMERALD S.A. PANAMA» оскаржила зазначену ухвалу до апеляційного господарського суду, проте це апеляційне провадження було закрито з тих мотивів, що апелянт в порядку, встановленому статтями 45, 47 КУзПБ, не набув статусу конкурсного кредитора ДП «Миколаївський суднобудівний завод» і відповідно до змісту оскаржуваної ухвали місцевий господарський суд жодних рішень щодо прав та обов'язків Компанії «SEA EMERALD S.A. PANAMA» не приймав.

У подальшому ухвалою господарського суду першої інстанції від 10.02.2022 визнано кредиторські вимоги Компанії «SEA EMERALD S.A. PANAMA» до боржника – ДП «Миколаївський суднобудівний завод».

Після набуття статусу конкурсного кредитора Компанія «SEA EMERALD S.A. PANAMA» знову звернулася до апеляційного господарського суду з апеляційною скаргю, в якій просила скасувати ухвалу про відкриття провадження у справі про банкрутство ДП «Миколаївський суднобудівний завод».

Господарський суд апеляційної інстанції відкрив провадження за цією апеляційною скаргою. Однак надалі суд постановив ухвалу про закриття цього провадження на підставі пункту 3 частини першої статті 264 ГПК України, оскільки після його відкриття було встановлено, що оскаржуваною ухвалою не вирішувалося питання про права, інтереси та/або обов'язки апелянта.

Компанія «SEA EMERALD S.A. PANAMA» звернулася до ВС з касаційною скаргою на ухвалу суду апеляційної інстанції про закриття апеляційного провадження.

ОЦІНКА СУДУ

У цій справі перед СП КГС ВС постало питання щодо ретроспективного оскарження ухвали про відкриття провадження у справі про банкрутство конкурсним кредитором після постановлення ухвали про визнання його грошових вимог до боржника.

СП КГС ВС зазначила, що з огляду на визначений статтею 12 ГПК України та статтею 2 КУзПБ принцип регулювання провадження у справі про банкрутство судам слід зважати на те, що статус учасників такої справи регламентовано як нормами ГПК України, так і спеціальним законом – КУзПБ, а зміст правосуб'єктності та особливості процесуального статусу конкретного учасника справи розкриваються шляхом системного тлумачення норм цих законодавчих актів з урахуванням особливостей певної стадії процедури банкрутства.

За змістом статей 17, 254 ГПК України процесуальним законом виокремлено коло осіб, наділених правом на апеляційне оскарження судового рішення, які умовно можна поділити на дві групи: 1) учасники справи; 2) особи, які участі у справі не брали, але судові рішення стосується їхніх прав, інтересів та (або) обов'язків.

Системний аналіз приписів статей 17, 42, 44, 254, 255 ГПК України засвідчує те, що, на відміну від осіб, які не брали участі у справі, учасники справи наділені правом оскаржувати судові рішення у такій справі в силу закону згідно з пунктом 5 частини першої статті 42 ГПК України (за винятком встановлених законом обмежень), отже при поданні апеляційної скарги не мають доводити, що оскаржуване судові рішення стосується їхніх прав, інтересів та (або) обов'язків, оскільки зазначене з огляду на статус учасника справи у суб'єкта оскарження презюмується процесуальним законом.

Конкурсні кредитори за вимогами, що виникли до дня відкриття провадження у справі про банкрутство, набувають правового статусу учасника у справі про банкрутство за сукупністю передбачених КУзПБ дій: пред'явлення грошових вимог; доведення свого права вимоги перед судом; розгляд грошових вимог судом (перевірка наявності такого права у кредитора; правомірність його набуття; невтрата цього права у зв'язку з позовною давністю тощо), визнання грошових вимог у відповідній ухвалі суду, отже саме з визнання судом його вимог до боржника конкурсний кредитор наділяється процесуальними правомочностями учасника справи, зокрема оскаржувати судові рішення у справі про банкрутство в апеляційному порядку.

Тож системний аналіз приписів статей 42, 254, 255 ГПК України та статей 1, 9, 45 КУзПБ дає підстави для висновку про те, що конкурсні кредитори після набуття

ними процесуального статусу учасника справи про банкрутство не позбавлені права на оскарження ухвали про відкриття провадження у цій справі протягом розумного строку з дня визнання їх грошових вимог до боржника за умови поновлення господарським судом строку на апеляційне оскарження.

Як зазначила СП КГС ВС, суд апеляційної інстанції наведеного не врахував та залишив поза увагою набуття Компанією «SEA EMERALD S.A. PANAMA» статусу учасника справи про банкрутство, а тому, закриваючи апеляційне провадження, він помилково обмежився висновком про те, що оскаржуване рішення прав, інтересів та (або) обов'язків апелянта не стосується.

Ураховуючи викладене, висновки апеляційного суду про відсутність у Компанії «SEA EMERALD S.A. PANAMA» права на апеляційне оскарження ухвали про відкриття провадження у справі про банкрутство ДП «Миколаївський суднобудівний завод» та закриття апеляційного провадження на підставі пункту 3 частини першої статті 264 ГПК України є передчасними.

Отже, СП КГС ВС задовольнила касаційну скаргу повністю, оскаржувану ухвалу апеляційного господарського суду скасувала та направила справу на новий розгляд до суду апеляційної інстанції.

Детальніше з текстом постанови СП КГС ВС від 12.07.2023 у справі № 915/1097/20 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/113738386>.

1.2. Визначення переліку ухвал місцевого господарського суду, постановлених в основному провадженні у справі про банкрутство (неплатоспроможність), які можуть бути оскаржені в апеляційному порядку

Системний аналіз співвідношення пункту 8 частини другої статті 129 Конституції України, частини шостої статті 12, статей 254, 255 ГПК України, частини першої статті 2, частин першої, другої статті 9 КУзПБ засвідчує, що в основному провадженні у справі про банкрутство (неплатоспроможність) в апеляційному порядку можуть бути оскаржені:

а) усі спеціальні ухвали місцевого господарського суду за правилом частини другої статті 9 КУзПБ, щодо яких цим Кодексом не встановлено виключення (зокрема частина шоста статті 5 КУзПБ, абзац другий частини другої статті 47 КУзПБ);

б) ухвали, включені до переліку в частині першій статті 255 ГПК України, які суд постановляє, здійснюючи процесуальні дії та вирішуючи інші процесуальні питання, за правилами та на підставі норм ГПК України

ВС у складі судової палати для розгляду справ про банкрутство КГС розглянув касаційну скаргу ДП «Завод обважнених бурильних та ведучих труб» у справі за заявою кредиторів, що об'єднали свої вимоги: ТОВ «Форсет Пром», ТОВ «Телфорд Трейд», ТОВ «Тродмет» та ОСОБА_1 – до ДП «Завод обважнених бурильних та ведучих труб» про відкриття провадження у справі про банкрутство.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

До господарського суду надійшли по чергово дві заяви від різних кредиторів про відкриття провадження у справі про банкрутство стосовно одного боржника – ДП «Завод обважнених бурильних та ведучих труб».

Ухвалою господарського суду Сумської області від 23.02.2023 таку заяву кредиторів, що об'єднали свої вимоги (ТОВ «Форсет Пром», ТОВ «Телфорд Трейд», ТОВ «Тродмет» та ОСОБА_1), передано для приєднання до матеріалів справи й одночасного розгляду з відповідною заявою ТОВ «Флуітек Системз».

Ухвалою господарського суду від 23.02.2023 заяву кредиторів, що об'єднали свої вимоги, на підставі частини четвертої статті 39 КУзПБ прийнято для одночасного розгляду разом з раніше поданою та прийнятою до провадження заявою ТОВ «Флуітек Системз».

ДП «Завод обважнених бурильних та ведучих труб» звернулося до апеляційного господарського суду з апеляційною скаргою, в якій просило скасувати ухвалу місцевого господарського суду про прийняття заяви кредиторів, що об'єднали свої вимоги, для одночасного розгляду із заявою ТОВ «Флуітек Системз».

Господарський суд апеляційної інстанції постановив ухвалу про повернення апеляційної скарги боржника на підставі пункту 4 частини п'ятої статті 260 ГПК України, оскільки, за його висновками, у цьому разі оскаржується ухвала, яка спрямована на забезпечення судового процесу, не вирішує спір по суті заявлених вимог і не визначає майнових прав та обов'язків учасників провадження у справі про банкрутство.

ОЦІНКА СУДУ

Вирішуючи питання співвідношення статей 255 ГПК України та статті 9 КУзПБ при оскарженні в апеляційному порядку ухвали про приєднання / об'єднання заяв про відкриття провадження у справі про банкрутство, СП КГС ВС, зокрема, зазначила таке.

Системний аналіз співвідношення пункту 8 частини другої статті 129 Конституції України, частини шостої статті 12, статей 254, 255 ГПК України, частини першої статті 2, частин першої, другої статті 9 КУзПБ засвідчує, що в основному провадженні у справі про банкрутство (неплатоспроможність) в апеляційному порядку можуть бути оскаржені:

а) усі спеціальні ухвали місцевого господарського суду за правилом частини другої статті 9 КУзПБ щодо яких цим Кодексом не встановлено виключення (зокрема частина шоста статті 5 КУзПБ, абзац другий частини другої статті 47 КУзПБ);

б) ухвали, включені до переліку в частині першій статті 255 ГПК України, які суд постановляє, здійснюючи процесуальні дії та вирішуючи інші процесуальні питання, за правилами та на підставі норм ГПК України.

З обставин цієї справи вбачається, що боржник звернувся до апеляційного господарського суду з апеляційною скаргою на ухвалу господарського суду першої інстанції, якою заяву кредиторів, що об'єднали свої вимоги, про відкриття провадження у справі про банкрутство ДП «Завод обважнених бурильних та ведучих труб» на підставі частини четвертої статті 39 КУзПБ прийнято для одночасного

розгляду разом із заявою ТОВ «Флуітек Системз» про відкриття провадження у праві про банкрутство стосовно того ж боржника.

Отже, в апеляційному порядку було оскаржено ухвалу, постановлену в провадженні про банкрутство (неплатоспроможність), що відповідно до частини першої статті 2 КУзПБ регулюється цим Кодексом, ГПК України та іншими законами України, а застосування положень інших законодавчих актів України здійснюється з урахуванням особливостей, передбачених КУзПБ, і така ухвала згідно із частиною другою статті 9 КУзПБ підлягає апеляційному оскарженню.

Проте суд апеляційної інстанції наведеного не врахував, тому дійшов помилкового висновку про повернення апеляційної скарги ДП «Завод обважнених бурильних та ведучих труб».

Зважаючи на це, СП КГС ВС задовольнила касаційну скаргу боржника, оскаржувану ухвалу скасувала, а справу направила на новий розгляд до апеляційного господарського суду для вирішення питання про відкриття апеляційного провадження.

Детальніше з текстом постанови СП КГС ВС від 16.08.2023 у справі № 920/162/23 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/113738385>.

1.3. Застосування процедур банкрутства, пов'язаних з іноземною процедурою банкрутства

Відповідна процедура (спосіб вирішення неплатоспроможності) має бути введена (застосована) в основному іноземному провадженні, а національний суд має лише встановити статус іноземної процедури банкрутства відповідно до положень КУзПБ

КГС ВС розглянув касаційну скаргу ОСОБА_1 у провадженні за заявою керуючого іноземною процедурою банкрутства АТ «СіджіЕмЧек а.с.» (CGM Czech a.s, далі – CGM Czech a.s.) – магістра ОСОБА_3 про визнання іноземної процедури банкрутства та керуючого іноземною процедурою банкрутства в Україні.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

Ухвалою від 25.11.2020 господарський суд визнав в Україні іноземну процедуру банкрутства CGM Czech a.s. (юридичної особи, що створена та здійснює діяльність за законодавством Чеської Республіки) та керуючого цією процедурою – магістра ОСОБА_3, ввів мораторій на задоволення вимог кредиторів, а також увів процедуру розпорядження майном боржника CGM Czech a.s.

Постановляючи зазначену ухвалу, господарський суд виходив з того, що 27.05.2014 Крайовим судом м. Градець-Кралове було оголошено про відкриття провадження у справі про банкрутство CGM Czech a.s., про що опубліковано повідомлення в реєстрі неплатоспроможних підприємств та організацій.

15.10.2014 Крайовий суд м. Градець-Кралове ухвалив постанову про визнання CGM Czech a.s. банкрутом та оголошення конкурсу на майно боржника. Арбітражним керуючим у справі про банкрутство суд призначив магістра ОСОБА_3.

При цьому, як встановив господарський суд першої інстанції, конкурсне провадження у справі про банкрутство компанії CGM Czech a.s. в Україні не здійснюється, а подання заяви про визнання іноземної процедури банкрутства цього боржника зумовлено появою у нього нерухомого майна, що знаходиться в м. Києві.

Місцевий господарський суд також з'ясував, що рішення чеського суду про відкриття іноземної процедури банкрутства набрало законної сили; CGM Czech a.s. повідомлено про відкриття процедури банкрутства; господарськими судами України не приймалися ухвали щодо визнання цієї іноземної процедури банкрутства; процедура банкрутства CGM Czech a.s. на момент розгляду справи судом не завершена; строків, установлених законодавством України, керуючий іноземною процедурою банкрутства не пропустив; визнання іноземної процедури банкрутства CGM Czech a.s. в Україні не суперечить публічному порядку, суверенітету та основним принципам законодавства України.

Апеляційне провадження у цій справі здійснювалось неодноразово.

За результатами останнього апеляційного перегляду ухвали від 25.11.2020, який здійснювався лише в частині введення процедури розпорядження майном CGM Czech a.s., зазначену ухвалу у відповідній частині було змінено, а саме пункт 4 її резолютивної частини викладено так: «Іноземна процедура банкрутства АТ «СіджіЕм Чек а.с.» (CGM Czech a.s., Чеська Республіка) відповідно до рішення Крайового суду м. Градець-Кралове від 15.10.2014 має статус судової процедури розпорядження майном боржника в Україні».

ОЦІНКА СУДУ

Предметом касаційного дослідження стала перевірка правомірності введення у цій справі процедури розпорядження майном CGM Czech a.s.

Як зазначив КГС ВС, з контексту постанови апеляційного господарського суду вбачається, що провадження у справі неплатоспроможності боржника CGM Czech a.s., розпочате Крайовим судом м. Градець-Кралове, є основним іноземним провадженням.

Відповідно до частин першої, другої статті 6 КУзПБ щодо боржника – юридичної особи застосовуються такі судові процедури, як розпорядження майном боржника, санація боржника, ліквідація банкрута, а щодо боржника – фізичної особи застосовуються такі судові процедури: реструктуризація боргів боржника, погашення боргів боржника.

Тобто КУзПБ передбачені чіткі процедури, які застосовуються до боржників залежно від їх економічного становища, наявних кредиторських вимог тощо.

Водночас процедура іноземного банкрутства ототожнюється із процедурою банкрутства, яка проводиться в іноземній державі відповідно до законодавства цієї держави (стаття 97 КУзПБ), і її визнання включає визнання судових рішень, прийнятих іноземним судом під час провадження у справі про банкрутство, а також рішень про призначення, звільнення або заміну іноземного арбітражного керуючого, рішень про перебіг іноземного провадження і його зупинення.

У цій справі суд апеляційної інстанції, проаналізувавши текст та зміст рішення від 15.10.2014 Крайового суду м. Градець-Кралове, встановив, що застосована до боржника процедура (спосіб) вирішення неплатоспроможності тотожна до процедури розпорядження майном за законодавством України, а саме розділу II КУзПБ, оскільки судом з'ясовувались обставини неплатоспроможності / банкрутства та було призначено арбітражного керуючого, запропоновано кредиторам пред'явити свої вимоги до боржника, скликано збори кредиторів, призначено питання щодо обґрунтованості вимог та визначення кількості голосів кредиторів на зборах, вибори органу кредиторів, зобов'язано арбітражного керуючого подати реєстр вимог кредиторів.

На підставі встановлених обставин, дослідження пояснень сторін та поданих доказів апеляційний суд з'ясував, що на час звернення керуючого іноземною процедурою банкрутства із заявою про визнання цієї процедури та керуючого нею в Україні не було розпочато процедури ліквідації (продажу) майна, а лише розпочато конкурс, не встановлено порядку розрахунків з кредиторами та строків подання остаточного звіту ліквідатора, що притаманно саме ліквідаційній процедурі за законодавством України.

При цьому, за висновками КГС ВС, суд апеляційної інстанції правильно зазначив, що відповідна процедура (спосіб вирішення неплатоспроможності) має бути введена (застосована) в основному іноземному провадженні, тобто судом Чеської Республіки, а не національним судом, який має лише встановити статус іноземної процедури банкрутства відповідно до положень КУзПБ.

З огляду на це КГС ВС погодився з висновком апеляційного господарського суду щодо зміни ухвали господарського суду першої інстанції в частині введення процедури розпорядження майном боржника та визначення, що іноземна процедура банкрутства CGM Czech a.s. відповідно до рішення Крайового суду м. Градець-Кралове від 15.10.2014 має статус судової процедури розпорядження майном боржника в Україні.

Отже, урахувавши викладене, КГС ВС залишив касаційну скаргу без задоволення, а постанову суду апеляційної інстанції в частині зміни ухвали місцевого господарського суду – без змін.

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 05.09.2023 у справі № 910/5107/20 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/113387717>.

1.4. Право представника працівників боржника на оскарження судових рішень у справі про банкрутство

Представник працівників боржника має право на оскарження судових рішень у справі про банкрутство, в тому числі ухвалених до призначення такої особи представником, однак за наявності доведення відповідного правового зв'язку між оскаржуваними судовими рішеннями та порушенням інтересів трудового колективу (працівників), а також доведення об'єктивної неможливості вирішення

питання щодо уповноваження особи на представництво інтересів трудового колективу раніше, зокрема й в межах строків відповідного (апеляційного чи касаційного) оскарження.

Сам по собі факт набуття цією особою статусу учасника справи після спливу строків оскарження не є поважною причиною їх пропуску за відсутності доказів об'єктивної неможливості працівників (трудового колективу) раніше реалізувати право на захист своїх спільних інтересів у справі про банкрутство

КГС ВС розглянув касаційну скаргу представника працівників ТОВ «Олімпекс Купе Інтернейшнл» Костюкова О. М. у справі за заявою Компанії «MADISON PACIFIC TRUST LIMITED» (Медісон Пасіфік Траст Лімітед) до ТОВ «Олімпекс Купе Інтернейшнл» про визнання банкрутом.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

05.05.2023 представник працівників ТОВ «Олімпекс Купе Інтернейшнл» Костюков О. М. подав до господарського суду апеляційної інстанції апеляційну скаргу на ухвалу місцевого господарського суду від 15.02.2023 про відкриття провадження у справі про банкрутство ТОВ «Олімпекс Купе Інтернейшнл».

У поданій скарзі заявник просив поновити процесуальний строк на апеляційне оскарження, мотивуючи відповідне клопотання тим, що трудовий колектив працівників ТОВ «Олімпекс Купе Інтернейшнл» отримав копію ухвали суду від 15.02.2023 лише 28.04.2023, коли на загальних зборах трудового колективу генеральний директор надав кожному присутньому копію цієї ухвали, що підтверджується протоколом цих зборів від 28.04.2023.

Ухвалою апеляційного господарського суду від 15.05.2023 зазначену апеляційну скаргу було залишено без руху та надано скаржнику строк для усунення її недоліків, а саме зазначення інших підстав для поновлення строку на апеляційне оскарження та надання доказів сплати 40 260,00 грн судового збору.

На виконання цієї ухвали скаржник подав заяву про усунення недоліків апеляційної скарги, у якій, зокрема, як на інші причини пропуску процесуального строку на апеляційне оскарження він послався на те, що на час звернення 08.03.2023 голови профспілкового комітету ТОВ «Олімпекс Купе Інтернейшнл» Костюкова О. М. до апеляційного господарського суду щодо пришвидшення розгляду справи № 914/466/23 за апеляційною скаргою боржника трудовому колективу лише абстрактно було відомо про наявність справи про банкрутство ТОВ «Олімпекс Купе Інтернейшнл» та оскаржуваної ухвали суду від 15.02.2023, позаяк відповідно до протоколу зборів трудового колективу від 28.04.2023 оскаржувана ухвала суду тільки 28.04.2023 була вручена кожному присутньому працівнику та доведена до відома. За твердженнями скаржника, у контексті дати повідомлення про оскаржувану ухвалу та отримання її копії необхідно виходити виключно з першоджерела – зазначеного протоколу від 28.04.2023, що підтверджує відповідні обставини.

Ухвалою господарського суду апеляційної інстанції від 22.06.2023 наведені скаржником підстави для поновлення строку на апеляційне оскарження було

визнано неповажними, у зв'язку з чим відмовлено у прийнятті його апеляційної скарги.

ОЦІНКА СУДУ

Як зазначив КГС ВС, чинним законодавством про банкрутство не визначено порядку набуття представником працівників боржника статусу учасника провадження у справі про банкрутство, зокрема норми КУзПБ не передбачають обов'язкову формалізацію статусу такого учасника шляхом прийняття відповідного судового рішення (ухвали).

Набуття представником працівників боржника статусу учасника справи про банкрутство пов'язане саме з уповноваженням такої особи на представництво інтересів трудового колективу відповідним рішенням зборів (загальних зборів) трудового колективу (найманих працівників), оформленим протоколом.

З огляду на це КГС ВС дійшов висновку, що з метою реалізації процесуальної дієздатності у справі про банкрутство представник працівників боржника має підтвердити підстави представництва трудового колективу доказами в порядку статей 74–79 ГПК України, надавши, зокрема, відповідне рішення зборів (загальних зборів) трудового колективу.

Водночас саме з дати прийняття зборами (загальними зборами) трудового колективу рішення про уповноваження певної особи на представництво інтересів трудового колективу в такій особі виникає право на оскарження судових рішень у справі про банкрутство, у тому числі ухвалених без її участі раніше.

Необхідним при цьому є вирішення питання про поновлення строків на апеляційне чи касаційне оскарження таких рішень.

КГС ВС зауважив, що судам, при вирішенні питання про поновлення строків на оскарження судових рішень, ухвалених до уповноваження представника працівників боржника на представництво інтересів трудового колективу, необхідно враховувати, що сам по собі факт набуття цією особою статусу учасника справи після спливу строків оскарження не є поважною причиною їх пропуску за відсутності доказів об'єктивної неможливості працівників (трудового колективу) раніше реалізувати право на захист своїх спільних інтересів у справі про банкрутство.

Ураховуючи викладене, представник працівників боржника має право на оскарження судових рішень у справі про банкрутство, в тому числі ухвалених до призначення такої особи представником, однак за наявності доведення відповідного правового зв'язку між оскаржуваними судовими рішеннями та порушенням інтересів трудового колективу (працівників), а також доведення об'єктивної неможливості вирішення питання щодо уповноваження особи на представництво інтересів трудового колективу раніше, зокрема й в межах строків відповідного (апеляційного чи касаційного) оскарження.

У цій справі апеляційна скарга на ухвалу суду першої інстанції від 15.02.2023 про відкриття провадження у справі про банкрутство ТОВ «Олімпекс Купе Інтернейшнл» була подана представником працівників боржника.

Тож КГС ВС дійшов висновку, що суду апеляційної інстанції належало з'ясувати, окрім формального дотримання скаржником процесуального строку на апеляційне

оскарження ухвали від 15.02.2023, також дату виникнення права у Костюкова О. М. на представництво інтересів трудового колективу ТОВ «Олімпекс Купе Інтернейшнл» (на підставі рішення загальних зборів трудового колективу боржника від 28.04.2023), а також надати належну правову оцінку доводам про можливість вирішення трудовим колективом питання щодо уповноваження особи на представництво його інтересів лише 28.04.2023 (з моменту ознайомлення з оскаржуваною ухвалою працівниками саме під час проведення загальних зборів), наданим у підтвердження цих доводів доказам (без чого висновки апеляційного суду про обізнаність скаржника як голови профспілкового комітету боржника та трудового колективу боржника про оскаржувану ухвалу від 15.02.2023 та її зміст ще 08.03.2023 вбачаються необґрунтованими) та надати оцінку звернення з апеляційною скаргою в найкоротші строки після виникнення 28.04.2023 у представника працівників права на таке звернення.

Крім того, КГС ВС звернув увагу на те, що суд апеляційної інстанції, визнавши неповажними причини пропуску скаржником строку на апеляційне оскарження ухвали від 15.02.2023, помилково відмовив у прийнятті апеляційної скарги на вказану ухвалу, адже, у такому випадку, у суду наявні правові підстави для відмови у відкритті апеляційного провадження відповідно до вимог частини четвертої статті 260, пункту 4 частини першої статті 261 ГПК України.

Отже, КГС ВС задовольнив касаційну скаргу, скасував оскаржувану ухвалу суду апеляційної інстанції та передав справу в скасованій частині на розгляд до апеляційного господарського суду.

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 06.09.2023 у справі № 914/466/23 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/113357393>.

1.5. Про відсутність у податкового органу права вимоги до ліквідатора надати ліквідаційний баланс

Ліквідаційний баланс як складова частина звіту ліквідатора у справі подається на затвердження суду після завершення ліквідаційної процедури боржника. При цьому КУзПБ не передбачено ані складання ліквідаційного балансу на вимогу податкового органу, ані надання ліквідаційного балансу на вимогу податкового органу до завершення ліквідаційної процедури

1.6. Особливості проведення податковим органом перевірки у разі порушення щодо платника податку провадження у справі про банкрутство

Реалізація наданих податковому органу повноважень з проведення перевірки у разі порушення щодо платника податку провадження у справі про банкрутство має розглядатися та застосовуватися податковим органом за правилами відповідного податкового закону (зокрема ПК України) з урахуванням відповідних норм спеціального нормативного акта з питань банкрутства – КУзПБ. Проведення

процедури банкрутства суб'єкта підприємницької діяльності згідно з приписами законодавства про банкрутство не може залежати від факту можливості або неможливості провести перевірку банкрута податковим органом

КГС ВС розглянув касаційну скаргу ГУ ДПС у Запорізькій області у справі за заявою ТОВ «Оавра Плюс» до ТОВ «Правіс Тайм» про визнання банкрутом.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

Ухвалою господарського суду було відкрито провадження у справі про банкрутство ТОВ «Правіс Тайм».

Постановою господарського суду визнано ТОВ «Правіс Тайм» банкрутом, відкрито ліквідаційну процедуру.

ГУ ДПС у Запорізькій області звернулось до суду з клопотанням, у якому просило: 1) спонукати ліквідатора закрити рахунки, надати інформацію про рух коштів за всіма банківськими рахунками, ліквідаційний баланс, документи, які підтверджують інформацію, надану в балансі (у тому числі, що підтверджують кредиторську заборгованість), результати проведеної інвентаризації основних фондів, нематеріальних активів, ТМЦ, коштів тощо, надати документи фінансово-господарської діяльності за період з 01.01.2017 по дату їх подання до контролюючого органу; 2) врахувати надану інформацію та документи при вирішенні питання про ліквідацію банкрута – ТОВ «Правіс Тайм»; 3) до отримання від ліквідатора документів та проведення перевірки не затверджувати ліквідаційний баланс банкрута та не приймати рішення про припинення провадження у справі про банкрутство товариства.

Ухвалою господарського суду від 10.11.2022, залишеною без змін постановою суду апеляційної інстанції від 15.05.2023, відмовлено в задоволенні цього клопотання ГУ ДПС у Запорізькій області, затверджено звіт ліквідатора та ліквідаційний баланс банкрута, ліквідовано ТОВ «Правіс Тайм», закрито провадження у справі.

ОЦІНКА СУДУ

Предметом касаційного дослідження у цій справі стала перевірка правомірності відмови у задоволенні клопотання ГУ ДПС у Запорізькій області та висновків судів щодо ліквідації банкрута, закриття провадження у справі.

КГС ВС зазначив, що звернення податкового органу до суду про зобов'язання (спонукання) платника податку надати документи, необхідні для проведення у тому числі документальної позапланової перевірки, не передбачене як спосіб захисту та реалізації податковим органом своїх повноважень з проведення перевірки платника податку взагалі та в межах провадження у справі про банкрутство зокрема.

Що ж до вимоги податкового органу про зобов'язання ліквідатора надати ліквідаційний баланс, то КГС ВС погодився з висновком суду апеляційної інстанції про те, що ліквідаційний баланс як складова частина звіту ліквідатора у справі подається на затвердження суду після завершення ліквідаційної процедури боржника. При цьому КУзПБ не передбачено ані складання ліквідаційного балансу на вимогу податкового органу, ані надання ліквідаційного балансу на вимогу податкового органу до завершення ліквідаційної процедури.

Водночас КГС ВС зауважив, що відповідно до норм КУзПБ кожна судова процедура у справі про банкрутство (неплатоспроможність) має чітко встановлений строк, своє завдання та мету, а їх запровадження має здійснюватися із дотриманням правил (наявності визначених цим Кодексом для цього умов) переходу від однієї судової процедури до наступної.

Тож реалізація наданих податковому органу повноважень з проведення перевірки у разі порушення щодо платника податку провадження у справі про банкрутство має розглядатися та застосовуватися податковим органом за правилами відповідного податкового закону (зокрема ПК України) з урахуванням відповідних норм спеціального нормативного акта з питань банкрутства – КУзПБ.

Ураховуючи викладене, КГС ВС погодився з висновками суду апеляційної інстанції про те, що проведення процедури банкрутства суб'єкта підприємницької діяльності згідно з приписами законодавства про банкрутство не може залежати від факту можливості або неможливості провести перевірку банкрута податковим органом.

До того ж нормами КУзПБ (частина сімнадцята статті 39 КУзПБ) встановлена пряма заборона на зупинення провадження у справі про банкрутство.

У цій справі суди попередніх інстанцій встановили, що за результатами ліквідаційної процедури у банкрута не виявлено майна, за рахунок якого є можливим погашення кредиторських вимог, підприємницька діяльність товариства припинена, що відображено в ліквідаційному балансі. З урахуванням наведеного господарський суд прийняв рішення про ліквідацію юридичної особи – банкрута та закриття провадження у справі.

Зважаючи на викладене та беручи до уваги встановлені місцевим та апеляційним господарськими судами обставини справи, КГС ВС погодився з їхніми висновками про відсутності підстав для задоволення клопотання ГУ ДПС у Запорізькій області.

Отже, окремо зазначивши, що касаційна скарга податкового органу (як і його апеляційна скарга) не містить доводів та їх обґрунтування щодо неналежного здійснення ліквідаційної процедури, КГС ВС залишив цю касаційну скаргу без задоволення, а оскаржувану постанову – без змін.

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 12.09.2023 у справі № 908/1974/21 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/113590399>.

1.7. Про дискрецію господарського суду при вирішенні питання щодо подальшого руху справи про неплатоспроможність фізичної особи

Логічне та філологічне тлумачення частини одинадцятої статті 126 КУзПБ у взаємозв'язку з пунктом 2 частини четвертої статті 122 КУзПБ приводить до висновку, що за їх приписами на господарський суд покладено обов'язок розглянути та вирішити питання щодо подальшого руху справи після спливу тримісячного строку з дня введення процедури реструктуризації боргів боржника,

зокрема у разі неподання на затвердження плану реструктуризації боргів боржника, а словосполучення «має право прийняти рішення» вказує на дискрецію господарського суду при вирішенні цього питання в межах диспозиції частини одинадцятої статті 126 КУзПБ

КГС ВС розглянув касаційну скаргу АТ «Укрсиббанк» у справі за заявою фізичної особи ОСОБА_1 про неплатоспроможність.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

02.02.2022 ухвалою господарського суду відкрито провадження про неплатоспроможність фізичної особи ОСОБА_1.

Ухвалою суду першої інстанції від 20.07.2022 визнано вимоги АТ «Укрсиббанк» у розмірі 47 122,00 грн та вимоги АТ «Альфа-Банк» (перейменовано на АТ «Сенс Банк») у розмірі 175 970,59 грн.

Постановою господарського суду від 17.11.2022, залишеною без змін постановою суду апеляційної інстанції, фізичну особу ОСОБА_1 визнано банкрутом.

ОЦІНКА СУДУ

Предметом розгляду у цій справі стало вирішення питання щодо правомірності припинення процедури реструктуризації боргів боржника ОСОБА_1, визнання боржника банкрутом та введення процедури погашення боргів боржника.

КГС ВС зазначив, що за приписами КУзПБ судова процедура реструктуризації боргів боржника має строковий характер та вводить одночасно з відкриттям провадження у справі про неплатоспроможність фізичної особи.

За частиною одинадцятою статті 126 КУзПБ якщо протягом трьох місяців з дня постановлення ухвали про відкриття провадження у справі про неплатоспроможність і введення процедури реструктуризації боргів боржника до господарського суду не поданий погоджений боржником і схвалений кредиторами план реструктуризації боргів боржника, господарський суд має право прийняти рішення про визнання боржника банкрутом і відкриття процедури погашення боргів боржника відповідно до цього Кодексу або про закриття провадження у справі про неплатоспроможність.

За висновками КГС ВС, логічне та філологічне тлумачення цієї норми у взаємозв'язку з пунктом 2 частини четвертої статті 122 КУзПБ приводить до висновку, що за їх приписами на господарський суд покладено обов'язок розглянути та вирішити питання щодо подальшого руху справи після спливу тримісячного строку з дня введення процедури реструктуризації боргів боржника, зокрема у разі неподання на затвердження плану реструктуризації боргів боржника, а словосполучення «має право прийняти рішення» вказує на дискрецію господарського суду при вирішенні цього питання в межах диспозиції частини одинадцятої статті 126 КУзПБ.

Отже, до встановленого строку визнання боржника банкрутом за частиною першою статті 130 КУзПБ господарський суд у судовому засіданні, призначеному згідно з пунктом 2 частини четвертої статті 122 КУзПБ, зобов'язаний з'ясувати причини неподання на затвердження плану реструктуризації боргів та позиції сторін і за результатами ухвалити рішення про визнання боржника банкрутом та введення

процедури погашення боргів боржника або про закриття провадження у справі про неплатоспроможність в порядку частини одинадцятої статті 126 КУзПБ.

Тож хоча КУзПБ докладно не регламентує закінчення процедури реструктуризації боргів боржника, проте пунктом 8 частини п'ятої статті 119, частиною одинадцятою статті 126 цього Кодексу визначено строк у три місяці з дня введення процедури реструктуризації боргів, протягом якого, але не пізніше строків, установлених законом і судом, сторони мають здійснити свої права та обов'язки задля узгодження плану реструктуризації боргів боржника у разі, якщо господарський суд раніше не дійде висновку про наявність підстав для переходу до наступної судової процедури або закриття провадження у справі, зокрема відповідно до частини сьомої, пункту 2 частини восьмої статті 123 КУзПБ.

До спливу цього строку керуючий реструктуризацією зобов'язаний виконати в повному обсязі покладені на нього завдання, зокрема щодо перевірки майнового стану боржника та забезпечення розгляду зборами кредиторів плану реструктуризації боргів, а господарський суд повинен забезпечити дотримання процесуальних строків та гарантій реалізації прав і захисту інтересів сторін у судовій процедурі реструктуризації боргів боржника.

КГС ВС наголосив на такому визначенні спеціальним законом строків у судовій процедурі реструктуризації боргів, адже презюмується, що добросовісний боржник, ініціюючи стосовно себе справу про неплатоспроможність, здатен без зволікань надати вичерпну інформацію щодо свого майнового стану та можливостей погасити борги, а динамічність цієї процедури попереджує ризик додаткових витрат боржника через вичерпання авансування винагороди арбітражного керуючого та відповідає принципу процесуальної економії господарського судочинства.

Водночас КГС ВС зауважив, що приписи частини першої статті 130 КУзПБ не повинні застосовуватися суто формально та зводитися до підрахунку строків чи встановлення відсутності / наявності рішення зборів кредиторів про схвалення плану реструктуризації боргів боржника без встановлення господарським судом обставин справи, перевірки дотримання процесуальних гарантій реалізації прав і захисту інтересів сторін, а також з'ясування підстав для закриття провадження у справі, зокрема за частиною сьомою статті 123, частиною одинадцятою статті 126 КУзПБ.

Приписи частини одинадцятої статті 126 та частини першої статті 130 КУзПБ у їх системному зв'язку є послідовністю процесуальних засобів, де дискреція господарського суду у вирішенні питання про перехід до наступної судової процедури чи закриття провадження у справі за частиною одинадцятою статті 126 КУзПБ є основним процесуальним інструментом, що застосовується крізь призму судового контролю та відповідно до мети провадження про неплатоспроможність фізичної особи, а частина перша статті 130 КУзПБ формалізує початок судової процедури погашення боргів боржника та є спеціальною процесуальною гарантією для добросовісного боржника у разі зволікання зборів кредиторів із прийняттям рішення щодо плану реструктуризації його боргів.

Ураховуючи викладене та зважаючи на те, що станом на 17.11.2022 (день ухвалення судом першої інстанції постанови про визнання боржника банкрутом) до суду не був поданий погоджений боржником і схвалений кредиторами план реструктуризації боргів боржника, який тричі подавався на розгляд кредиторам, однак так і не був схвалений, а також з огляду на недостатність майна боржника для задоволення вимог кредиторів, перебування на утриманні боржника неповнолітньої доньки, невстановлення судами попередніх інстанцій недобросовісності боржника, відсутність законних підстав для затвердження плану реструктуризації боргів боржника або закриття провадження у справі, КГС ВС визнав обґрунтованим висновок судів попередніх інстанцій про визнання фізичної особи ОСОБА_1 банкрутом та введення процедури погашення боргів.

Отже, КГС ВС залишив касаційну скаргу АТ «Укрсиббанк» без задоволення, а оскаржувані постанови судів попередніх інстанцій – без змін.

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 21.09.2023 у справі № 908/3839/21 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/113690366>.

2. Справи щодо корпоративних спорів, корпоративних прав

2.1. Відсутність підстав для визнання недійсним укладеного в 2014 році договору купівлі-продажу частки у статутному капіталі ТОВ у зв'язку з окупацією російською федерацією окремих територій України у разі недоведення настання внаслідок цього тяжкої для позивача обставини, що призвела до укладення ним спірного правочину

Ситуація, пов'язана з окупацією російською федерацією в квітні 2014 року частини територій Луганської та Донецької областей України, є загальнодержавною проблемою і посилання на неї не свідчить про настання тяжких для позивача обставин, які вона спричинила та внаслідок яких він змушений був укласти спірний договір купівлі-продажу частки у статутному капіталі ТОВ.

Водночас встановлення того, що відповідно до відомостей з ЄДР місцезнаходженням цього ТОВ є м. Київ, в якому ні до моменту укладення спірного договору, ні на момент його укладення воєнних дій не велося, та відсутність доказів здійснення ТОВ своєї господарської діяльності виключно на територіях Донецької, Луганської, Запорізької, Дніпропетровської та Харківської областей дають підстави для висновку про недоведеність наявності у позивача тяжкої обставини, внаслідок виникнення якої він змушений був укласти спірний правочин та яку він міг усунути, уклавши його

КГС ВС розглянув касаційну скаргу ОСОБА_1 у справі за позовом скаржника до ТОВ «Транспортні системи України» та Приватної компанії з обмеженою відповідальністю «Шипшина Форвардінг ЛТД» / «Shipshyna Forwarding LTD», за участю третьої особи, яка не заявляє самостійних вимог щодо предмета спору, на стороні відповідача 2 – Приватного нотаріуса Київського міського нотаріального округу, про визнання недійсним договору, визначення розміру частки учасника товариства.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

Відповідно до відомостей з ЄДР та матеріалів реєстраційної справи станом на 28.08.2014 засновниками (учасниками) ТОВ «Транспортні системи України» були ОСОБА_1 (розмір внеску до статутного капіталу 285 000,00 грн, що становить 95 %) та ОСОБА_3 (розмір внеску до статутного капіталу 15 000,00 грн, що становить 5 %).

28.08.2014 ОСОБА_1 (продавець) та Приватна компанія з обмеженою відповідальністю «Шипшина Форвардінг ЛТД»/«Shipshyna Forwarding LTD» (покупець) уклали договір купівлі-продажу частки у статутному капіталі ТОВ «Транспортні системи України», який було посвідчено приватним нотаріусом Київського міського нотаріального округу.

Згідно з пунктом 1.1 цього договору продавець передає у власність покупця частку в розмірі 285 000,00 грн, що дорівнює 95 % статутного капіталу ТОВ, а покупець зобов'язується прийняти та оплатити цю частку на умовах, встановлених договором.

Надалі, а саме у грудні 2021 року, ОСОБА_1 звернулася до господарського суду з позовом про визнання зазначеного договору недійсним та визначення розміру її частки учасника ТОВ «Транспортні системи України» у грошовому виразі 285 000,00 грн, що становить 95 % статутного капіталу ТОВ.

Обґрунтовуючи заявлені позовні вимоги, позивач зазначив, що спірний договір він уклав під впливом тяжких обставин, що склалися в Україні у 2014 році, а саме складних політично-військових подій на територіях Донецької, Луганської, Запорізької, Дніпропетровської та Харківської областей, в яких ТОВ «Транспортні системи України» здійснює свою господарську діяльність. При цьому договір укладено на не вигідних для позивача умовах – за заниженою ціною 285 000,00 грн, що є нижчою за реальну балансову вартість активів ТОВ, розмір якої становив приблизно 50 000 000,00 грн. Крім того, за твердженнями ОСОБА_1, спірний договір не спрямований на реальне настання правових наслідків, що ним обумовлені, у вигляді переходу права власності на частку в статутному капіталі ТОВ, зважаючи на те, що позивач фактично залишався власником цієї частки та здійснював повне управління ТОВ на підставі виданої йому відповідачем 2 генеральної довіреності.

Рішенням господарського суду, залишеним без змін постановою суду апеляційної інстанції, у задоволенні позову ОСОБА_1 було відмовлено.

Ухвалюючи зазначені рішення, суди попередніх інстанцій дійшли висновку, що позивач не довів порушення його прав внаслідок укладення спірного правочину, за захистом яких він звернувся до суду, та наявності передбачених статтею 233 ЦК України підстав для визнання недійсним спірного договору.

ОЦІНКА СУДУ

Здійснюючи касаційний перегляд у цій справі, КГС ВС виходив з того, що доведення наявності сукупності обставин для визнання правочину недійсним з підстави, передбаченої статтею 233 ЦК України, покладається саме на позивача, а поняття «тяжка обставина» є оцінювальною категорією і має визначатися судом у кожному конкретному випадку з урахуванням усіх обставин конкретної справи.

У цій справі суди попередніх інстанцій з'ясували, що позивач як на наявність у нього тяжких обставин, внаслідок яких він вчинив спірний договір, послався на виникнення у 2014 році та існування на дату укладення спірного договору на територіях Донецької, Луганської, Запорізької, Дніпропетровської та Харківської областей, в яких ТОВ «Транспортні системи України» здійснює свою господарську діяльність, складних нестабільних політично-військових подій.

Однак, як правильно встановили суди попередніх інстанцій із відомостей з ЄДР, а також зі змісту пункту 1.2.6 спірного договору, місцезнаходженням ТОВ «Транспортні системи України» є м. Київ, в якому ні до моменту укладення спірного договору, ні на момент його укладення жодних воєнних дій не велося.

Крім того, в матеріалах справи відсутні докази здійснення ТОВ «Транспортні системи України» своєї господарської діяльності виключно на територіях Донецької, Луганської, Запорізької, Дніпропетровської та Харківської областей.

КГС ВС зазначив, що ситуація, пов'язана з окупацією російською федерацією у квітні 2014 року частини територій Луганської та Донецької областей України, є загальнодержавною проблемою, а позивач, посилаючись на ці обставини, не вказав, які саме тяжкі обставини для нього зокрема спричинила ця обставина загальнодержавного значення, внаслідок яких він змушений був укласти спірний договір.

Тож КГС ВС погодився з місцевим та апеляційним господарськими судами у тому, що позивач не довів наявності у нього тяжкої обставини, внаслідок виникнення якої він змушений був укласти спірний правочин та яку він міг усунути, уклавши цей договір.

КГС ВС також визнав обґрунтованими висновки попередніх судових інстанцій про те, що позивач не довів обставин укладення спірного договору на невігідних для нього умовах, оскільки не надав доказів того, що розмір балансової вартості активів ТОВ «Транспортні системи України» на дату його укладення становив 50 000 000,00 грн, не довів, якою саме була реальна ціна корпоративних прав, відчужених за договором, та, як наслідок, не довів продажу його частки у статутному капіталі за спірним договором за заниженою ціною. При цьому визначення у спірному договорі вартості частки в розмірі 285 000,00 грн узгоджується із свободою договору, встановленою статтею 627 ЦК України.

Доводи скаржника про відсутність реальних розрахунків між сторонами спірного договору КГС ВС не взяв до уваги, адже невиконання чи неналежне виконання правочину не тягне за собою правових наслідків у вигляді недійсності правочину. До того ж суди попередніх інстанцій встановили, що на виконання умов спірного договору між його сторонами відбувся реальний розрахунок (відповідні кошти були зараховані на рахунок позивача у доларах США, що він сам підтвердив у позовній заяві).

Водночас факт надання відповідачем 2 позивачу генеральної довіреності (яку до того ж було відкликано з 12.08.2021) не свідчить про те, що позивач є фактичним власником частки у статутному капіталі ТОВ «Транспортні системи України», оскільки на підставі цієї довіреності позивач лише мав право діяти від імені

відповідача 2, а не від власного імені, про що і зазначили суди попередніх інстанцій, відхиляючи посилання ОСОБА_1 на те, що спірний договір не спрямований на реальне настання правових наслідків, що ним обумовлені, у вигляді переходу права власності на частку в статутному капіталі ТОВ.

Отже, з огляду на викладене КГС ВС залишив касаційну скаргу ОСОБА_1 без задоволення, а оскаржувані судові рішення попередніх інстанцій – без змін.

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 07.09.2023 у справі № 910/20709/21 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/113335932>.

2.2. Наслідки свідомого неотримання членом ОСББ надісланого на його адресу рекомендованого листа про скликання і проведення загальних зборів. Додаткове повідомлення про скликання загальних зборів ОСББ шляхом направлення співвласникам електронних листів та повідомлень у месенджерах

Свідоме неотримання членом ОСББ рекомендованого листа про скликання і проведення загальних зборів не може свідчити про його неналежне повідомлення про скликання цих зборів.

Водночас листування шляхом надіслання електронних листів уже давно стало частиною ділових звичаїв в Україні, а здійснення електронної переписки як усталеного звичаю ділового обороту в Україні, що не вимагає договірного врегулювання, визнається цивільним звичаєм за статтею 7 ЦК України. Переписка у Viber, Skype та інших месенджерах, включно з голосовими повідомленнями та іншим, є належним електронним доказом у судових справах

2.3. Голосування членів ОСББ шляхом проведення письмового опитування. Докази, що підтверджують проведення такого опитування

Чинне законодавство України, а також статут ОСББ не визначають порядку проведення письмового опитування, передбаченого статтею 10 Закону України «Про об'єднання співвласників багатоквартирного будинку».

Зазначений Закон та статут ОСББ не вимагають фіксації факту отримання або надсилання бюлетенів власникам квартир та нежитлових приміщень. Отже, єдиним доказом проведеного опитування є заповнені співвласниками бюлетені з результатами голосування

2.4. Безпідставність скасування рішень загальних зборів ОСББ через незначні процедурні помилки в організації та проведенні цих зборів. Необхідність дотримання балансу інтересів членів ОСББ та уникнення зайвого втручання в питання діяльності ОСББ під час вирішення такого спору

ОСББ є неприбутковою організацією, яка, на відміну від господарських товариств, при проведенні зборів, у тому числі шляхом письмового опитування,

як правило не користується кваліфікованою правовою допомогою, через що можливими є незначні процедурні помилки в організації та проведенні зборів, які не повинні слугувати підставою для скасування рішень ОСББ з питань спільного управління майном.

Ураховуючи, що права одного співвласника ОСББ не можуть превалювати над правами та інтересами інших співвласників ОСББ, у таких спорах суд повинен приділяти увагу дослідженню питань балансу інтересів співвласників ОСББ та з'ясуванню того, яке саме право співвласника було порушено оскаржуваним рішенням і можливості його відновлення саме через скасування рішень, а не іншим шляхом.

До того ж суд має утримуватися від зайвого втручання в питання діяльності ОСББ, у тому числі шляхом скасування рішень, якщо вони поза жодним сумнівом підтримані більшістю співвласників і за своїм змістом не мають ознак дискримінації або іншого порушення прав чи законних інтересів конкретного співвласника, який оскаржує такі рішення в судовому порядку

КГС ВС розглянув касаційну скаргу ОСББ «Бельведер Шаумяна, 10» (далі – ОСББ) у справі за позовом ПП «Євроклімат Дніпро» до ОСББ про визнання недійсним та скасування рішення загальних зборів ОСББ, оформленого протоколом від 29.11.2021 № 19.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

29.11.2021 відбулися загальні збори ОСББ, рішення яких оформлені протоколом № 19.

На загальних зборах розглядалися питання та приймалися рішення щодо обрання (переобрання) органів управління ОСББ, затвердження кошторису, затвердження розміру внесків на утримання будинку тощо.

ПП «Євроклімат Дніпро» як співвласник багатоквартирного будинку, вважаючи, що прийнятими на цих зборах рішеннями порушено його права, звернулося до господарського суду з позовом до ОСББ про визнання відповідних рішень недійсними та їх скасування.

Заявлені позовні вимоги обґрунтовано тим, що, на думку позивача, не було дотримано процедури належного скликання, повідомлення та проведення загальних зборів співвласників; складання протоколу та внесення до нього інформації про волевиявлення співвласників відбувалося одноосібно головою ОСББ з подальшим підписанням складеного протоколу; процедуру проведення зборів було сфальсифіковано; заслуховування питань, зазначених у протоколі, зокрема розгляд та погодження звіту правління щодо виконання кошторису за 2021 рік, визначення розміру сплати внесків та інших платежів співвласників, голосування з питань, наведених у протоколі, не відбулося, як і самих зборів співвласників.

Рішенням господарського суду, залишеним без змін постановою суду апеляційної інстанції, позов задоволено.

ОЦІНКА СУДУ

Перед КГС ВС у цій справі постали питання, чи було дотримано порядок повідомлення позивача про скликання загальних зборів ОСББ та чи порушують прийняті на цих зборах рішення його права та законні інтереси.

ОСББ у касаційній скарзі, зокрема, зазначило, що рекомендовані листи не надаються оператору поштового зв'язку до пересилання з описом вкладення, неотримання позивачем рекомендованого листа з повідомленням про проведення загальних зборів є наслідком свідомого діяння (бездіяльності) позивача щодо його належного отримання, а ініціатор установчих зборів не має права примушувати співвласників отримати повідомлення про скликання установчих зборів.

КГС ВС виходив з того, що надіслання поштою рекомендованого листа, на відміну від направлення цінного листа з описом вкладення, не передбачає перевірки його змісту та доданих документів працівником поштового зв'язку (пункти 59, 61 Правил надання послуг поштового зв'язку, затверджених постановою Кабінету Міністрів України від 05.03.2009 № 270).

Суди попередніх інстанцій встановили, що рекомендовані листи були направлені на адресу 15 із 32 співвласників, зокрема і на адресу ПП «Євроклімат Дніпро».

У раніше прийнятій постанові в іншій справі ВС погодився із судом апеляційної інстанції в частині того, що наданий на підтвердження факту повідомлення про проведення установчих зборів список згрупованих поштових відправлень є належним та допустимим доказом дотримання вимог статті 6 Закону України «Про об'єднання співвласників багатоквартирного будинку».

Тож неотримання ПП «Євроклімат Дніпро» рекомендованого листа без опису вкладення, надісланого на його адресу, не може свідчити про його неналежне повідомлення про скликання і проведення загальних зборів.

При цьому суди попередніх інстанцій встановили, що співвласники багатоквартирного будинку додатково були повідомлені про скликання загальних зборів через групу в месенджері WhatsApp і про отримання повідомлення у цьому месенджері ПП «Євроклімат Дніпро» не заперечувало.

Як неодноразово зазначав ВС у своїх постановках, листування шляхом надіслання електронних листів уже давно стало частиною ділових звичаїв в Україні, а здійснення електронної переписки як усталеного звичаю ділового обороту в Україні, що не вимагає договірного врегулювання, визнається цивільним звичаєм за статтею 7 ЦК України.

Також ВС у раніше прийнятих постановках висловлював позицію, що переписка у Viber, Skype та інших месенджерах, включно з голосовими повідомленнями та іншим, є належним електронним доказом у судових справах.

До того ж КГС ВС звернув увагу і на висновки ВС про те, що порушення під час скликання та проведення загальних зборів учасників юридичних осіб не призводить до обов'язкового визнання недійсним рішення таких зборів. Відсутність доказів повідомлення учасника про скликання загальних зборів не є підставою для визнання недійсними рішень таких зборів, якщо буде встановлено присутність учасника (його представника) на оспорюваних загальних зборах.

Отже, ураховуючи, що судами попередніх інстанцій встановлено факт надіслання ОСББ рекомендованого листа ПП «Євроклімат Дніпро» про проведення загальних зборів та факт присутності на зборах представника ПП «Євроклімат Дніпро», КГС ВС погодився з доводами ОСББ про те, що позивач був належним чином повідомлений про дату, час і місце проведення зборів, а також про порядок денний, у зв'язку з чим визнав помилковими висновки місцевого та апеляційного господарських судів про порушення порядку такого повідомлення.

Водночас КГС ВС зазначив, що чинне законодавство України, а також статут ОСББ не визначають порядку проведення письмового опитування, передбаченого статтею 10 Закону України «Про об'єднання співвласників багатоквартирного будинку».

Ані Закон, ані статут ОСББ не вимагають фіксації факту отримання або надсилання бюлетенів власникам квартир та нежитлових приміщень. Отже, єдиним доказом проведеного опитування є заповнені співвласниками бюлетені з результатами голосування.

Попередні судові інстанції з'ясували, що у письмовому опитуванні взяли участь 24 співвласники, 24 із 32 співвласників багатоквартирного будинку прийняли рішення "За" з питань № 1, 2, 3, 5 порядку денного (75 % від загальної кількості голосів), а з питання № 4 – 23 із 32 (71,88 % від загальної кількості голосів) і ці співвласники не оскаржували результатів. Позивач не брав участі у проведеному письмовому опитуванні, але суди не встановили, що це відбулося саме через неправомірні дії ОСББ.

З огляду на це КГС ВС не погодився з висновками судів попередніх інстанцій про те, що ОСББ не забезпечило права позивача та інших співвласників на прийняття участі у письмовому опитуванні з питань управління ОСББ.

Попередні судові інстанції також виходили з того, що питання про переобрання членів правління та ревізійної комісії не було включено до порядку денного загальних зборів під час їх скликання, це питання відсутнє у повідомленні, яке ОСББ надало як доказ до матеріалів справи.

Однак КГС ВС зауважив, що у повідомленні про проведення загальних зборів ОСББ від 09.11.2021 зазначено, що порядок денний включає й інші питання, які будуть винесені на голосування. Це означає, що остаточний перелік питань, які планувалося винести на голосування на загальних зборах, міг змінюватися залежно від пропозицій співвласників багатоквартирного будинку.

Крім того, КГС ВС зазначив, що під час касаційного розгляду справи у судовому засіданні представник ПП «Євроклімат Дніпро» посилався виключно на порушення процедури проведення загальних зборів, внаслідок якого не зміг реалізувати своє право на голосування, проте не вказав, чим прийняті на загальних зборах рішення заважають позивачу як співвласнику багатоквартирного будинку, по суті та чим порушують його права та інтереси. Тобто позивач не висловлював своєї незгоди зі змістом ухвалених рішень, а наголошував лише на певних процедурних порушеннях.

ОСББ є неприбутковою організацією, яка, на відміну від господарських товариств, при проведенні зборів, у тому числі шляхом письмового опитування, як правило не користується кваліфікованою правовою допомогою, через що можливими є незначні процедурні помилки в організації та проведенні зборів, які не повинні слугувати підставою для скасування рішень ОСББ з питань спільного управління майном. На відміну від господарських товариств з невеликою кількістю учасників, в ОСББ є певна і часто доволі значна частина співвласників, які не прагнуть брати активну участь у вирішенні питань управління об'єднанням, вони не приходять на збори, не беруть участі у письмових опитуваннях. Тому проведення кожних зборів вимагає значних зусиль від органів управління або ініціативної групи щодо скликання зборів, інформування співвласників, вручення та отримання заповнених бюлетенів.

Визнання рішень щодо обрання органів управління, затвердження кошторису, розміру внесків та інших важливих для діяльності ОСББ питань недійсними в судовому порядку, як правило, відбувається через значний проміжок часу після їх прийняття і має негативні наслідки для діяльності ОСББ, адже створює ситуацію правової невизначеності для всіх співвласників і самого ОСББ. За таких умов суд повинен приділяти ще більше уваги дослідженню питань балансу інтересів співвласників ОСББ, з'ясуванню того, яке саме право співвласника було порушено оскаржуваним рішенням і які є можливості його відновлення саме через скасування рішень, а не іншим шляхом.

Суд має утримуватися від зайвого втручання в питання діяльності ОСББ, у тому числі шляхом скасування рішень, якщо вони поза жодним сумнівом підтримані більшістю співвласників і за своїм змістом не мають ознак дискримінації або іншого порушення прав чи законних інтересів конкретного співвласника, який оскаржує такі рішення в судовому порядку.

За висновками КГС ВС, у цій справі суди попередніх інстанцій не встановили, яким чином скасування рішення загальних зборів відновить права та законні інтереси співвласника багатоквартирного будинку, помилково вказавши про порушення прав та законних інтересів позивача.

Ураховуючи, що за кожне із рішень проголосувало щонайменше 71,88 % співвласників, що становить понад дві третини від їх загальної кількості, такі рішення є прийнятими відповідно до частини чотирнадцятої статті 10 Закону України «Про об'єднання співвласників багатоквартирного будинку».

Оскільки права одного співвласника ОСББ не можуть превалювати над правами та інтересами інших співвласників ОСББ, а суд у вирішенні спору повинен уникати зайвого втручання в питання діяльності ОСББ, КГС ВС дійшов висновку, що доводи скаржника, викладені у касаційній скарзі, знайшли своє підтвердження, у зв'язку з чим задовольнив її, рішення судів попередніх інстанцій скасував та ухвалив нове рішення про відмову в задоволенні позову.

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 16.08.2023 у справі № 904/1711/22 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/113269468>.

2.5. Правомірність застосування заходів забезпечення позову, що полягають у накладенні арешту на частку в статутному капіталі ТОВ та забороні державним реєстраторам проводити реєстраційні дії у справі, в якій предметом спору є захист права власності на відповідну частку, а вимоги мають вартісний, грошовий вираз

З огляду на майновий характер позовних вимог про витребування на користь позивача із чужого незаконного володіння 50 % частки статутного капіталу ТОВ та про переведення на нього прав та обов'язків покупця інших 50 % частки в статутному капіталі ТОВ за договором купівлі-продажу, які мають вартісний, грошовий вираз, вжиття судом заходів забезпечення позову у вигляді накладення арешту на 100 % частки в статутному капіталі ТОВ відповідає вимогам статей 136, 137 ГПК України, зокрема в частині співмірності із заявленими позивачем вимогами.

Водночас вимоги щодо заборони проводити реєстраційні дії про зміну частки засновника (учасника) в статутному капіталі та зміну розміру статутного капіталу ТОВ кореспондуються у цьому разі з позовними вимогами про визначення розміру статутного капіталу ТОВ та розміру часток учасників у статутному капіталі і застосування таких заходів забезпечення позову не суперечить статті 137 ГПК України

КГС ВС розглянув касаційну скаргу ТОВ «Науково-виробнича компанія «Техімпекс» (далі – ТОВ «НВК «Техімпекс») у справі за позовом ОСОБА_1 до ТОВ «Софт Маркет Солюшн» та ТОВ «НВК «Техімпекс» про 1) визначення статутного капіталу ТОВ «НВК «Техімпекс» у розмірі 100 000,00 грн; 2) витребування у ТОВ «Софт Маркет Солюшн» на користь позивача частки в розмірі 50 % статутного капіталу ТОВ «НВК «Техімпекс»; 3) переведення на позивача прав та обов'язків покупця інших 50 % частки у статутному капіталі ТОВ «НВК «Техімпекс» за договором купівлі-продажу частки статутному капіталі, укладеним ТОВ «Голд Спліт» та ТОВ «Софт Маркет Солюшн»; 4) визначення розміру часток учасників у статутному капіталі ТОВ «НВК «Техімпекс» так: ОСОБА_1 – 100 % частки статутного капіталу, що становить 100 000,00 грн.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

Одночасно із зазначеною позовною заявою ОСОБА_1 подала до господарського суду заяву про забезпечення позову, в якій просила до набрання рішенням суду законної сили:

– заборонити державним реєстраторам, визначеним Законом України «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань», в тому числі нотаріусам, іншим акредитованим суб'єктам, посадовим особам, які уповноважені здійснювати реєстраційні дії в ЄДР, проводити реєстраційні дії, передбачені цим Законом, щодо ТОВ «НВК «Техімпекс», вносити зміни до відомостей про юридичну особу, що містяться в ЄДР, про зміну частки засновника (учасника) у статутному капіталі та зміну розміру статутного капіталу ТОВ;

– накласти арешт на частку ТОВ «Софт Маркет Солюшн» у статутному капіталі ТОВ «НВК «Техімпекс» у розмірі 100 %, що у грошовому еквіваленті становить 30 000 000,00 грн.

Господарський суд зазначену заяву задовольнив повністю та з власної ініціативи вжив заходи зустрічного забезпечення, а саме зобов'язав ОСОБА_1 внести на депозитний рахунок суду протягом 10 днів з дня постановлення ухвали зустрічне забезпечення у розмірі 4 100 000,00 грн.

Ухвала суду мотивована тим, що невжиття заходів забезпечення позову може істотно ускладнити або навіть унеможливити виконання рішення суду та поновлення прав позивача у разі, якщо судом буде встановлено, що позивачу належать відповідні суб'єктивні матеріальні права, за захистом яких він звернувся до суду, та є факти їх порушення. Невжиття таких заходів забезпечення позову може призвести до необхідності звернення позивача з новими позовами.

Постановою господарського суду апеляційної інстанції ухвалу місцевого господарського суду було скасовано в частині зобов'язання ОСОБА_1 внести на депозитний рахунок суду зустрічне забезпечення, в іншій частині – залишено без змін.

ОЦІНКА СУДУ

Вирішуючи питання щодо наявності підстав для застосування заходу забезпечення позову у вигляді накладення арешту на 100 % частки в статутному капіталі ТОВ «НВК «Техімпекс», КГС ВС зазначив, що позовна вимога про переведення прав та обов'язків покупця за договором купівлі-продажу частки в статутному капіталі у розмірі 50 %, як і вимога про витребування 50 % частки, має майновий характер, позаяк в разі задоволення позову про переведення прав покупця на частку в статутному капіталі позивач набуде щодо неї майнових прав (благо, яке оцінене в договорі купівлі-продажу визначеною у ньому ціною).

Ураховуючи майновий характер наведених позовних вимог, які мають вартісний, грошовий вираз, вжиття судом заходів забезпечення позову у вигляді накладення арешту на 100 % частки в статутному капіталі ТОВ «НВК «Техімпекс» відповідає вимогам норм статей 136, 137 ГПК, зокрема в частині співмірності із заявленими позивачем вимогами.

Отже, правильним та обґрунтованим є вжиття судом першої інстанції заходів забезпечення позову у вигляді накладення арешту на спірне майно (100 % частки у статутному капіталі ТОВ «НВК «Техімпекс») для забезпечення виконання можливого в майбутньому рішення суду про витребування 50 % частки статутного капіталу ТОВ «НВК «Техімпекс» і про переведення на позивача прав та обов'язків покупця за договором купівлі-продажу інших 50 % часток у статутному капіталі ТОВ «НВК «Техімпекс».

Крім того, як правильно зауважив апеляційний суд, звертаючись із зазначеними вимогами до суду, позивач обрав такий спосіб захисту порушеного права (права власності позивача на 50 % частки у статутному капіталі ТОВ «НВК «Техімпекс»), який поверне сторін спору у становище, в якому вони перебували

до імовірного порушення прав ОСОБА_1, а також відновить її порушене переважне право на купівлю інших 50 % частки у статутному капіталі ТОВ «НВК «Техімпекс».

Тож предметом спору у цій справі є захист права власності позивача на частку в статутному капіталі ТОВ «НВК «Техімпекс». Невжиття заходів забезпечення позову у вигляді накладення арешту на частку, яка є предметом спору, утруднить вчинення позивачем дій, спрямованих на відновлення стану, який існував до порушення його прав у разі задоволення позову. Тобто існує обґрунтоване припущення про реальну та дійсну загрозу невиконання чи ускладнення виконання рішення суду.

Водночас стосовно доводів скаржника про відсутність підстав для заборони вчинення реєстраційних дій щодо 100 % частки в статутному капіталі ТОВ «НВК «Техімпекс» з огляду на те, що позивач просить визначити значно менший розмір статутного капіталу ТОВ «НВК «Техімпекс» ніж той, що зареєстрований на момент подання позову, КГС ВС зазначив, що зміна розміру статутного капіталу не спростовує тієї обставини, що предметом цього спору є 100 % частки у статутному капіталі і що вжиті судом заходи забезпечення позову прямо стосуються предмета спору та є повністю співмірними із заявленими у справі позовними вимогами.

Вимоги позивача щодо заборони проводити реєстраційні дії про зміну частки засновника (учасника) у статутному капіталі та зміну розміру статутного капіталу ТОВ кореспондуються у цьому випадку з вимогами позовної заяви про визначення розміру статутного капіталу ТОВ та розміру часток учасників у статутному капіталі, і застосування таких заходів забезпечення позову не суперечить статті 137 ГПК України.

КГС ВС також звернув увагу на те, що застосування вжитих судом першої інстанції заходів забезпечення позову має тимчасовий характер, не завдасть шкоди та збитків ні відповідачам, ні іншим особам і не позбавить можливості здійснення господарської діяльності, отримання доходів, сплати податків тощо, а лише тимчасово обмежить право власника спірної частки на її відчуження. Вжиття відповідних заходів забезпечення позову у цій справі спрямоване виключно на збереження наявного становища й ефективний захист порушених прав та інтересів позивача у випадку задоволення позову.

Ураховуючи викладене, КГС ВС залишив касаційну скаргу без задоволення.

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 20.09.2023 у справі № 911/1430/23 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/113815663>.

3. Справи щодо земельних відносин

3.1. Відсутність належного обґрунтування, що свідчило б про наявність умов, за яких певне сподівання набуває ознак легітимного очікування, як підстава для відмови у позові, у зв'язку з недоведеністю позивачем обставин порушення його законного інтересу / легітимних очікувань

У цій справі позивач довів наявність у себе законного інтересу у спірних правовідносинах (погодження компетентними органами отримання ним спеціального дозволу на користування надрами), проте не довів обставин порушення цього інтересу внаслідок розпорядження органом місцевого самоврядування спірною земельною ділянкою.

Так, легітимні очікування не можна ототожнювати із сподіваннями, що виникають на підставі особистого сприйняття або помилкової оцінки певних обставин чи норм права. Обов'язковою умовою, за наявності якої певне сподівання (вимога) особи набуває ознак легітимного очікування, є те, що таке очікування (вимога) має належне правове підґрунтя, тобто наявне достатнє джерело для відповідного очікування (вимоги). Якщо наявності такого правового підґрунтя позивачем у спірних правовідносинах не зазначено і належним чином не обґрунтовано, то підстав стверджувати про порушення його легітимних очікувань немає.

Тож оскільки відсутність порушеного права (інтересу) у позивача зумовлює прийняття рішення про відмову в задоволенні позову незалежно від інших встановлених судом обставин, правильним у цьому разі є рішення про відмову в задоволенні позовних вимог з підстав недоведеності позивачем обставин порушення його законного інтересу

КГС ВС розглянув касаційну скаргу ТОВ «Здвиж ресурс» у справі за позовом скаржника до Брусилівської селищної ради Житомирського району Житомирської області, ТОВ «Антарес-Агро», ГУ Держгеокадастру у Житомирській області, за участю третьої особи, яка не заявляє самостійних вимог щодо предмета спору, на стороні позивача – Державної служби геології та надр України, про визнання недійсним та скасування рішення селищної ради, визнання недійсним договору оренди, скасування рішення та запису державного реєстратора, скасування реєстрації земельної ділянки.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

У 2015 році ТОВ «Здвиж ресурс» розпочало процес оформлення спеціального дозволу на користування надрами з метою геологічного вивчення Карабачинської ділянки торфу та одержало від Карабачинської сільської ради (правонаступником якої є Брусилівська селищна рада) і Житомирської обласної ради згоду на таке оформлення.

12.08.2021 Державною службою геології було видано позивачу спеціальний дозвіл на користування надрами та визначено, що відповідна ділянка надр площею 73,4 га надається у користування строком на 5 років.

Того ж дня Державна служба геології і ТОВ «Здвиж Ресурс» уклали угоду про умови користування надрами.

Рішенням Брусилівської селищної ради від 24.09.2021 № 608 позивачу надано дозвіл на виготовлення відповідного проєкту землеустрою щодо відведення необхідної земельної ділянки.

На замовлення ТОВ «Здвиж ресурс» розроблено проект землеустрою щодо відведення відповідної земельної ділянки в оренду терміном на 15 років для геологічного вивчення торфу.

Проте при спробі зареєструвати земельну ділянку позивачу було відмовлено у внесенні відомостей (змін до них) до Державного земельного кадастру, зокрема, з підстав розташування в межах земельної ділянки, яку передбачається зареєструвати, іншої земельної ділянки або її частини (наявна площа перетину із земельною ділянкою з кадастровим номером 1820982000:02:000:8102, яка становить 44,8363 га).

Щодо цього суди попередніх інстанцій встановили, що у 2018 році ГУ Держгеокадастру у Житомирській області передало Брусилівській селищній раді ряд земельних ділянок сільськогосподарського призначення, у тому числі і ділянку з кадастровим номером 1820982000:02:000:8102, площею 45,5120 га.

Надалі, а саме у 2020 році, Брусилівська селищна рада вирішила передати зазначену земельну ділянку в користування для ведення товарного сільськогосподарського виробництва і задля цього розпочала процедуру з підготовки відповідного земельного аукціону, зокрема затвердила проект землеустрою щодо відведення земельної ділянки та призначила проведення земельних торгів з продажу права оренди на неї (рішення від 23.10.2020 № 1741).

У квітні 2021 року відбулися земельні торги, переможцем яких стало ТОВ «Антарес-Агро». Тоді ж між Брусилівською селищною радою і переможцем було укладено відповідний договір оренди, а в липні 2021 року ТОВ «Антрес-Агро» зареєструвало право оренди на зазначену земельну ділянку.

Обґрунтовуючи заявлені у цій справі позовні вимоги, ТОВ «Здвиж ресурс» зазначало, що оспорювані правочин, рішення і дії порушують його законний інтерес, який полягав в отриманні відповідної земельної ділянки в користування для видобутку корисних копалин (торфу). Позивач стверджував, що на спірній земельній ділянці розташоване родовище корисних копалин (торфу), вона належить до особливо цінних земель і мала бути передана в оренду саме йому без конкурсу як особі, що ще в 2015 році розпочала процес отримання від Державної служби геології спеціального дозволу на користування надрами на місцевості, до складу якої входить відповідна земельна ділянка, і наразі такий дозвіл отримала.

Рішенням місцевого господарського суду, залишеним без змін постановою суду апеляційної інстанції, в задоволенні позову ТОВ «Здвиж ресурс» було відмовлено. За висновками судів спірна земельна ділянка до особливо цінних не належить (за категорією є землею сільськогосподарського призначення), правовідносини з приводу розпорядження та користування цією земельною ділянкою виникли ще до отримання позивачем спеціального дозволу на користування надрами, тому підстав вважати, що у цьому разі сталося порушення його законних інтересів немає.

ОЦІНКА СУДУ

Ураховуючи зміст пункту 1 резолютивної частини Рішення Конституційного Суду України від 01.12.2004 № 18-рп/2004 (справа № 1-10/200), норм частини третьої

статті 16, статей 18, 23 Кодексу України про надра (у редакції, чинній на момент виникнення спірних правовідносин), статті 66 ЗК України, КГС ВС дійшов висновку, що після попереднього погодження з відповідним органом місцевого самоврядування питання про надання земельної ділянки для потреб надрокористування у потенційного надрокористувача дійсно виникає законний інтерес щодо отримання відповідної земельної ділянки для надрокористування, який за наслідками оформлення спеціального дозволу на користування надрами трансформується вже у право на отримання такої земельної ділянки, яке може бути реалізоване, зокрема, шляхом встановлення земельного сервітуту.

Водночас аналіз правових норм, якими регулюються спірні правовідносини, дає підстави також для висновку про те, що у законодавстві відсутні правові положення, які б у період між виникненням у потенційного надрокористувача інтересу та права на отримання земельної ділянки для потреб користування захищали б такий інтерес у спосіб, що забороняв органу місцевого самоврядування вчиняти юридично значимі дії щодо такої ділянки.

До того ж, як зауважив КГС ВС, після попереднього погодження з відповідною радою питання про надання земельної ділянки для потреб надрокористування і до моменту отримання потенційним надрокористувачем спеціального дозволу на користування надрами, як правило, проходить значний проміжок часу (у цьому випадку шість років), під час якого учасники правовідносин взагалі не комунікують між собою, взаємних прав та обов'язків щодо земельної ділянки в них не виникає.

У цій справі позивач не врахував, що наявність права на пред'явлення позову не є безумовною підставою для здійснення судового захисту, а є лише однією з необхідних умов реалізації встановленого права. Гарантоване статтею 55 Конституції України й конкретизоване у законах України право на судовий захист передбачає можливість звернення до суду за захистом порушеного права (інтересу), але вимагає, щоб твердження позивача про порушення було обґрунтованим. Таке порушення прав (інтересів) має бути реальним, стосуватися індивідуально виражених прав або інтересів особи, яка стверджує про їх порушення.

Тобто захисту підлягає наявний законний і порушений (інтерес) особи, яка є суб'єктом (носієм) такого інтересу та звернулася за таким захистом до суду. Тому, для того, щоб особі було надано судовий захист, суд встановлює, чи особа дійсно має порушений інтерес і чи цей інтерес порушено відповідачем.

Тож захисту підлягають не теоретичні або примарні права, а права практичні та ефективні. При цьому відсутність порушеного права (інтересу) встановлюється при розгляді справи по суті та є підставою для прийняття судового рішення про відмову в позові.

Довівши під час розгляду цієї справи наявність у себе законного інтересу у спірних правовідносинах (погодження компетентними органами отримання позивачем спеціального дозволу на користування надрами), обставин порушення цього інтересу внаслідок розпорядження відповідачем 1 спірною земельною ділянкою позивачем доведено не було.

КГС ВС зазначив, що легітимні очікування не можна ототожнювати із сподіваннями, що виникають на підставі особистого сприйняття або помилкової оцінки певних обставин чи норм права. Обов'язковою умовою, за наявності якої певне сподівання (вимога) особи набуває ознак легітимного очікування, є те, що таке очікування (вимога) має належне правове підґрунтя, тобто наявне достатнє джерело для відповідного очікування (вимоги). Водночас наявності такого правового підґрунтя скаргником у спірних правовідносинах не зазначено і належним чином не обґрунтовано, а тому і підстав стверджувати про порушення легітимних очікувань ТОВ «Здвиж ресурс» у цьому разі немає.

Отже, оскільки відсутність порушеного права (інтересу) в позивача зумовлює прийняття рішення про відмову в задоволенні позову незалежно від інших встановлених судом обставин, за висновками КГС ВС, рішення судів попередніх інстанцій, якими ТОВ «Здвиж ресурс» відмовлено в задоволенні позовних вимог з підстав недоведеності позивачем обставин порушення його законного інтересу (хоч і з інших мотивів) є правильними. При цьому розгляд інших доводів касаційної скарги позивача вже є недоцільним, позаяк на результат вирішення цього спору не впливає.

Ураховуючи викладене, КГС ВС залишив касаційну скаргу позивача без задоволення, а оскаржувані судові рішення попередніх інстанцій – без змін.

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 30.08.2023 у справі № 906/436/22 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/113203837>.

4. Справи у спорах, що виникають із правочинів, зокрема договорів

4.1. Зменшення заявленого до стягнення розміру неустойки з підстав початку російською федерацією військових дій

За відсутності сертифіката Торгово-промислової палати України, який би підтверджував, що початок військових дій російською федерацією унеможливив виконання постачальником його зобов'язань з поставки товару в установленій договором термін, та з огляду на неповідомлення ним у відповідний термін покупця про форс-мажорні обставини нарахування неустойки за порушення строків поставки товару є обґрунтованим.

Водночас, оцінивши в сукупності обставини справи та надані докази, приймаючи до уваги початок військових дій російською федерацією, наказ уповноваженого державного органу, яким певну територію України у визначений період віднесено до територій можливих бойових дій, лист про затримку виконання замовлень щодо поставки товару, замовленого постачальником для покупця, а також зважаючи на відсутність в іншій сторони будь-якої шкоди або прямих збитків внаслідок неналежного виконання постачальником своїх зобов'язань за договором, господарський суд може зменшити розмір пені

КГС ВС розглянув касаційну скаргу ТОВ «Ресілієнт Стара Синява» у справі за позовом ПрАТ «Агріматко-Україна» до скаржника про розірвання договору поставки від 13.09.2021 № 20210913-1 та за зустрічним позовом ТОВ «Ресілієнт Стара Синява» до ПрАТ «Агріматко-Україна» про зобов'язання передати товар згідно із цим договором і специфікацією до нього за ціною 3 154 149,00 грн (в тому числі ПДВ) та стягнення 1 177 837,01 грн штрафної неустойки.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

13.09.2021 ПрАТ «Агріматко-Україна» (постачальник) та ТОВ «Ресілієнт Стара Синява» (покупець) уклали договір поставки, відповідно до якого постачальник взяв на себе зобов'язання поставити до 05.03.2022 включно на адресу покупця товар на умовах цього договору (поставити телескопічний навантажувач JCB LOADALL 535-95 Agri Super, в асортименті, в кількості та за ціною, зазначеними в специфікаціях), а покупець зобов'язався прийняти та оплатити цей товар.

Як і було передбачено договором поставки, покупець сплатив постачальнику 315 414, 90 грн попередньої оплати, проте 16.02.2022 отримав від нього лист, у якому зазначалось, що через глобальні перебої з постачанням комплектуючих поставка затримується до 23.03.2022.

У квітні 2022 ТОВ «Ресілієнт Стара Синява» надійшов лист ПрАТ «Агріматко-Україна» із повідомленням про те, що затримка в поставці товару відбулась з незалежних від постачальника обставин, а саме через початок військових дій російською федерацією та несвоєчасну поставку визначеного договором товару виробником (порушення логістичних ланцюгів, окупація окремих територій військами російської федерації). При цьому постачальник запевняв, що після закінчення дії форс-мажорних обставин зобов'язання за договором будуть виконані за наявності такої можливості.

Однак надалі постачальник звернувся до покупця з пропозицією внести зміни до договору поставки в частині визначення ціни товару та строків його поставки, надавши проект відповідної додаткової угоди. Така пропозиція була обґрунтована тим, що затримка в поставці товару викликана світовою пандемією та агресією російської федерації, а ціна товару значно підвищилась.

У відповідь на це покупець направив постачальнику претензію, в якій повідомив про відмову від пропозиції внести зміни до договору та вимагав сплатити передбачені в договорі штрафні санкції за порушення строків виконання договірних зобов'язань.

Надалі (після того, як ПрАТ «Агріматко-Україна» повідомило ТОВ «Ресілієнт Стара Синява», що товар може бути поставлений у будь-який час за умови погодження його вартості станом на 10.11.2022, тобто за ціною, вказаною в додатковій угоді, - 4 153 860,00 грн) покупець надіслав постачальнику лист, в якому зазначив, що пропозиції про зміну умов договору та безпідставне збільшення ціни товару не можуть бути прийняті і жодних підстав для розірвання договору чи відмови від нього в односторонньому порядку постачальником немає. До того ж покупець наполягав на виконанні постачальником взятих на себе договірних зобов'язань щодо

здійснення поставки товару відповідно до умов договору та сплати всіх штрафних санкцій в розмірах, зазначених в претензії.

Як з'ясували суди попередніх інстанцій під час розгляду цієї справи, відповідно до листа генерального директора JCB Sales-Export Europe від 28.10.2022 замовлений постачальником для ТОВ «Ресіліент Стара Синява» телескопічний навантажувач не поставлявся ПрАТ «Агріматко-Україна» аж до 26.09.2022 з причин збройного конфлікту, важкості доставки, впливу пандемії, глобальної інфляції, що призвело до подорожчання техніки на 12 % з початку року.

Суди також з'ясували, що згідно з наказом Міністерства з питань реінтеграції тимчасово окупованих територій від 22.12.2022 № 309 «Про затвердження Переліку територій, на яких ведуться (велися) бойові дії або тимчасово окупованих російською федерацією» всю територію міста Києва з 24.02.2022 до 30.04.2022 було віднесено до територій можливих бойових дій.

Рішенням господарського суду, залишеним без змін постановою суду апеляційної інстанції, у задоволенні позову ПрАТ «Агріматко-Україна» до ТОВ «Ресіліент Стара Синява» про розірвання договору поставки було відмовлено. Зустрічний позов задоволено частково. Стягнуто з ПрАТ «Агріматко-Україна» на користь ТОВ «Ресіліент Стара Синява» 294 459,25 грн штрафної неустойки та витрати зі сплати судового збору. У решті зустрічних позовних вимог відмовлено.

ОЦІНКА СУДУ

КГС ВС щодо заявленої у цій справі вимоги про стягнення 1 177 837,01 грн штрафної неустойки зазначив таке.

Попередні судові інстанції обґрунтовано відхилили посилання ПрАТ «Агріматко-Україна» на наявність форс-мажорних обставин, оскільки ним не повідомлено у встановлені терміни іншу сторону про форс-мажорні обставини і не надано відповідного сертифікату, який міг бути виданий йому Торгово-промисловою палатою України за його зверненням в установленому порядку на підтвердження того, що початок військових дій російською федерацією унеможливив виконання його зобов'язань за спірним договором.

Тож КГС ВС погодився з висновком судів, що з огляду на порушення постачальником зобов'язання з поставки товару в установлений договором термін нарахування неустойки за порушення строків поставки товару є обґрунтованим.

Водночас, оцінивши в сукупності обставини справи та надані докази, беручи до уваги початок військових дій російською федерацією, наказ Міністерства з питань реінтеграції тимчасово окупованих територій від 22.12.2022 № 309 «Про затвердження Переліку територій, на яких ведуться (велися) бойові дії або тимчасово окупованих російською федерацією», яким всю територію міста Києва з 24.02.2022 до 30.04.2022 було віднесено до територій можливих бойових дій, лист генерального директора JCB Sales-Export Europe від 28.10.2022 про затримку виконання замовлень, а також зважаючи на відсутність у покупця будь-якої шкоди або прямих збитків внаслідок неналежного виконання відповідачем за зустрічним позовом своїх зобов'язань за договором, господарські суди попередніх інстанцій дійшли висновку про зменшення розміру пені до 294 459,25 грн.

Щодо цього КГС ВС зазначив, що, вирішуючи питання про зменшення розміру неустойки (штрафу, пені), яка підлягає стягненню зі сторони, що порушила зобов'язання, господарський суд повинен оцінити, чи є цей випадок винятковим з огляду на інтереси сторін, які заслуговують на увагу, ступінь виконання зобов'язання боржником, причину (причини) неналежного виконання або невиконання зобов'язання, незначність прострочення виконання, наслідки порушення зобов'язання, невідповідність розміру стягуваної неустойки (штрафу, пені) таким наслідкам, поведінку винної особи (в тому числі вжиття чи невжиття нею заходів із виконання зобов'язання, негайне добровільне усунення нею порушення та його наслідки) тощо.

Реалізуючи свої дискреційні повноваження, які передбачені статтями 551 ЦК України та 233 ГК України щодо права зменшення розміру належних до сплати штрафних санкцій, суд, враховуючи загальні засади цивільного законодавства, передбачені статтею 3 ЦК України (справедливість, добросовісність, розумність), має забезпечити баланс інтересів сторін та з дотриманням правил статті 86 ГПК України визначити конкретні обставини справи (ступінь вини боржника, його дії щодо намагання належним чином виконати зобов'язання, ступінь виконання зобов'язання боржником; майновий стан сторін, які беруть участь у зобов'язанні; не лише майнові, а й інші інтереси сторін, дії / бездіяльність кредитора тощо), які мають юридичне значення, і з огляду на мотиви про компенсаційний, а не каральний характер заходів відповідальності з урахуванням встановлених обставин справи не допускати фактичного звільнення від їх сплати без належних правових підстав.

Отже, за висновками КГС ВС, господарські суди попередніх інстанцій, враховуючи доводи обох сторін та загальні засади цивільного законодавства, передбачені статтею 3 ЦК України (справедливість, добросовісність, розумність), а також необхідність забезпечення балансу інтересів сторін, обґрунтовано визнали наявними підстави для зменшення пені до 294 459,25 грн.

Крім того, КГС ВС не взяв до уваги аргументи скаржника про те, що він зазнав збитків у розмірі 315 414,90 грн, оскільки збитки – це об'єктивне зменшення будь-яких майнових благ сторони, що обмежує його інтереси як учасника певних господарських відносин і проявляється у витратах, зроблених кредитором, втраті або пошкодженні майна, а також у неодержаних кредитором доходах, які б він одержав, якби зобов'язання було виконано боржником, тоді як зазначена скаржником сума є передплатою за товар згідно із чинним договором.

Таким чином, КГС ВС залишив касаційну скаргу ТОВ «Ресілієнт Стара Синява» без задоволення, а оскаржувані судові рішення попередніх інстанцій – без змін.

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 14.09.2023 у справі № 924/75/23 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/113526878>.

4.2. Щодо позовної вимоги про визнання недійсними актів приймання виконаних будівельних робіт, яка не може бути самостійним предметом позову і, відповідно, способом захисту

Предметом позову не можуть бути обставини, які виступають доказами у справі, зокрема визнання недійсними актів приймання виконаних будівельних робіт (форма № КБ-2в), оскільки такі акти за своєю правовою природою є документами первинного обліку, вони засвідчують конкретні факти, які здатні спричинити наслідки правового характеру у виді виникнення (реалізації), зміни або припинення певних прав та / або обов'язків, а саме складаються для визначення вартості виконаних обсягів будівельних робіт і проведення розрахунків за них. Ці акти не підпадають під визначення правочину в розумінні статті 202 ЦК України, як і не містять ознак правового акта індивідуальної дії або нормативного акта.

Отже, акти приймання виконаних будівельних робіт є лише доказами на підтвердження певних обставин, зокрема виконання підрядником (субпідрядником) відповідних підрядних робіт / наданих послуг за договором, та підстав для їх оплати замовником (генеральним підрядником).

Позовна вимога про визнання недійсними актів приймання виконаних будівельних робіт за певний період, заявлена особою, яка відмовилася від підписання таких актів, не може бути самостійним предметом позову і, відповідно, способом захисту, оскільки наведене підлягає встановленню лише при існуванні та розгляді спору, який виник між особами, про право цивільне, зокрема про стягнення заборгованості за виконані роботи тощо

КГС ВС розглянув касаційну скаргу ТОВ «Хімія Парк» у справі за позовом ТОВ «Спец Комплект Постач» до ТОВ «Хімія Парк», за участю третьої особи, яка не заявляє самостійних вимог щодо предмета спору, на стороні позивача – Служба автомобільних доріг у Рівненській області (Служба відновлення та розвитку інфраструктури у Рівненській області), про визнання недійсними підписаних в односторонньому порядку відповідачем актів приймання виконаних будівельних робіт за січень – березень 2021 року.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

25.09.2020 Службою автомобільних доріг у Рівненській області (наразі – Служба відновлення та розвитку інфраструктури у Рівненській області), як замовником, і ТОВ «Спец Комплект Постач», як виконавцем, було укладено договір на закупівлю послуг з експлуатаційного утримання автомобільних доріг.

За наявності погодження замовника на залучення ТОВ «Хімія Парк» до надання послуг субпідряду з експлуатаційного утримання та поточного дрібного ремонту відповідних автомобільних доріг 02.10.2020 ТОВ «Спец Комплект Постач» (генеральний підрядник / генпідрядник) і ТОВ «Хімія Парк» (субпідрядник) уклали договір субпідряду (з урахуванням змін, внесених додатковою угодою від 03.10.2020 № 1).

Надалі ТОВ «Хімія Парк» направило ТОВ «Спец Комплект Постач» листи з доданими актами форми № КБ-2в за січень, лютий, березень 2021 року та іншими документами, в яких просило прийняти та оплатити виконані роботи.

До того ж 25.06.2021 субпідрядник направив генпідряднику лист з вимогою сплатити борг за договором, що виник за виконані у січні, лютому та березні 2021 року роботи.

У відповідь на цю вимогу ТОВ «Спец Комплект Постач» повідомило, що акти виконаних робіт за січень – березень 2021 року не підписані у зв'язку з грубим порушенням ТОВ «Хімія Парк» умов договору, які полягають, зокрема, у ненаправленні актів виконаних робіт у встановлені договором строки, ненаданні інших передбачених договором документів (зокрема, і тих, які мають надаватися одночасно із цим актами) тощо. Генпідрядник також зауважив, що після усунення цих порушень він здійснить перевірку виконаних робіт згідно з актами приймання цих робіт за січень – березень 2021 року та довідками про їх вартість.

За таких обставин, посилаючись на положення частини четвертої статті 882 ЦК України, ТОВ «Хімія Парк» оформило приймання робіт за актами із січня по березень 2021 року в односторонньому порядку, підписавши їх 14.07.2021.

Крім того, ТОВ «Хімія Парк» звернулося до господарського суду з позовом до ТОВ «Спец Комплект Постач» про стягнення 7 900504,80 грн за договором субпідряду, проте в подальшому воно подало заяву про залишення цього позову без розгляду, яку суд задовольнив.

Водночас у межах цієї справи ТОВ «Спец Комплект Постач» звернулося із зустрічною позовною вимогою до ТОВ «Хімія Парк» про визнання недійсними підписаних субпідрядником в односторонньому порядку актів приймання виконаних будівельних робіт за січень – березень 2021 року.

Зважаючи на залишення первісного позову без розгляду, саме зазначена у зустрічному позовні вимога і є предметом спору у цій справі.

Рішенням господарського суду, залишеним без змін постановою суду апеляційної інстанції, позов ТОВ «Спец Комплект Постач» про визнання недійсними актів приймання виконаних будівельних робіт було задоволено з тих підстав, що позивач відповідно до умов договору обґрунтовано відмовився від підписання наданих відповідачем спірних актів, оскільки відповідач не дотримався погодженого сторонами порядку приймання виконаних робіт, а підписання ним актів в односторонньому порядку в цьому разі є необґрунтованим.

ОЦІНКА СУДУ

КГС ВС зазначив, що предметом позову може бути матеріально-правова чи немайна вимога позивача до відповідача, стосовно якої суд повинен прийняти рішення. Господарські суди порушують провадження у справах за позовами, в основі яких правова вимога – спір про право, що виникає з матеріальних правовідносин. Предметом позову не можуть бути обставини, які виступають доказами у справі, зокрема визнання недійсними актів приймання виконаних будівельних робіт (форма № КБ-2в), оскільки такі акти за своєю правовою природою є документами первинного обліку, вони засвідчують конкретні факти, які здатні спричинити наслідки правового характеру у виді виникнення (реалізації), зміни або припинення певних прав та / або обов'язків, а саме складаються для визначення вартості виконаних обсягів будівельних робіт і проведення розрахунків за них; ці акти не підпадають

під визначення правочину в розумінні статті 202 ЦК України; не містять вони і ознак правового акта індивідуальної дії чи нормативного акта.

Отже, за висновками КГС ВС, відповідні акти приймання виконаних будівельних робіт є лише доказами на підтвердження певних обставин, у наведеному випадку – виконання відповідачем відповідних підрядних робіт / наданих послуг за спірним договором субпідряду, та підстав для їх оплати позивачем.

При цьому КГС ВС зауважив, що положення частини четвертої статті 882 ЦК України, на яку посилалися суди попередніх інстанцій, ухвалюючи судові рішення у справі, та якою унормовано порядок передання та прийняття робіт, не визначають визнання недійсним акта приймання виконаних будівельних робіт форми № КБ-2в як самостійного способу захисту порушеного права у спірних правовідносинах, а у відповідній частині питання стосуються оцінки судом такого акта в разі його підписання однією стороною та відмови від підписання його другою стороною як доказу під час розгляду спору про стягнення вартості виконаних підрядних робіт на предмет його недійсності / дійсності.

Тож позовна вимога про визнання недійсними актів приймання виконаних будівельних робіт за січень – березень 2021 року, заявлена особою, яка відмовилася від підписання таких актів, не може бути самостійним предметом позову і, відповідно, способом захисту, оскільки наведене підлягає встановленню лише при існуванні та розгляді спору, який виник між особами, про право цивільне, зокрема про стягнення заборгованості за виконані роботи тощо.

З огляду на викладене висновки судів попередніх інстанцій та, відповідно, аргументи скажника, які стосуються суті спору, КГС ВС взяті до уваги не були.

Водночас, урахувавши неправильне застосування місцевим та апеляційним судами норм матеріального права, КГС ВС касаційну скаргу ТОВ «Хімія Парк» задовольнив, оскаржувані судові рішення попередніх інстанцій скасував та ухвалив нове рішення про відмову в позові, зазначивши при цьому, що це не позбавляє позивача можливості захистити порушене право в судовому порядку з використанням способів захисту, які відповідають вимогам закону та одночасно є ефективними.

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 12.09.2023 у справі № 918/642/21 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/113626569>.

5. Процесуальні питання

5.1. Недопустимість вжиття заходів забезпечення позову, що полягають у втручанні в проведення аукціону, а саме заборони вчинення дій з оплати за виграний на аукціоні лот та укладення договору купівлі-продажу за результатами його проведення

Здійснення оплати за виграний лот та укладення договору купівлі-продажу за результатами проведеного аукціону є етапами його проведення, тому забезпечення позову шляхом заборони вчинення таких дій буде втручанням

в проведення аукціону, що прямо заборонено положенням частини дванадцятої статті 137 ГПК України

КГС ВС розглянув касаційну скаргу ТОВ «Галант ЛТД» за заявою ПрАТ «Дубенський завод гумово-технічних виробів» про вжиття заходів забезпечення позову до подання позовної заяви до ТОВ «Галант ЛТД» та Управління економіки і власності Дубенської міської ради.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

ПрАТ «Дубенський завод гумово-технічних виробів» звернулося до господарського суду із заявою про забезпечення позову до його пред'явлення, в якій просило заборонити:

- Управлінню економіки і власності Дубенської міської ради здійснювати будь-які дії з укладення та підписання правочинів (договорів купівлі-продажу, відступлення права вимоги тощо) стосовно предмета електронного аукціону SPE001-UA-20230509-68919 від 17.05.2023 (двоповерхової цегляної будівлі загальною площею 735,8 кв. м, розташованої за відповідною адресою в м. Дубно Рівненської області, далі – об'єкт приватизації), а також вчиняти інші дії з реєстрації речових прав та їх обтяжень щодо цього об'єкта нерухомого майна;

- ТОВ «Галант ЛТД» здійснювати будь-які дії з укладення та підписання правочинів (договорів купівлі-продажу, відступлення права вимоги тощо) стосовно об'єкта приватизації, а також вчиняти інші дії з реєстрації речових прав та їх обтяжень щодо цього об'єкта нерухомого майна;

- ТОВ «Галант ЛТД» та будь-яким іншим особам перераховувати Управлінню економіки і власності Дубенської міської ради кошти за правочинами (договорами купівлі-продажу, відступлення права вимоги тощо) стосовно об'єкта приватизації.

Ухвалою господарського суду, залишеною без змін постановою суду апеляційної інстанції, зазначену заяву задоволено повністю, вжито наведені заходи забезпечення позову.

Місцевий господарський суд, посилаючись на пункт 1 (накладення арешту на майно) та пункт 2 (заборона відповідачу вчиняти певні дії) частини першої статті 137 ГПК України, обґрунтував своє судове рішення, зокрема, тим, що обрані заявником заходи забезпечення позову є співмірними та прямо стосуються предмета позову, а невжиття цих заходів може істотно ускладнити ефективний захист прав позивача (заявника) у випадку задоволення його позову та призведе до утруднення чи унеможливлення виконання рішення суду.

Постанова суду апеляційної інстанції ухвалена з інших мотивів. Апеляційний господарський суд дійшов висновку про наявність підстав для вжиття заходів забезпечення позову, передбачених пунктом 4 частини першої статті 137 ГПК України (заборона іншим особам вчиняти дії щодо предмета спору або здійснювати платежі, або передавати майно відповідачеві, або виконувати щодо нього інші зобов'язання).

ОЦІНКА СУДУ

КГС ВС зазначив, що заходи забезпечення позову, передбачені пунктами 2, 4 частини першої статті 137 ГПК України (на відміну від інших пунктів цієї ж статті), визначають широке коло засобів (заходів) забезпечення позову, оскільки не містять

чіткого переліку дій, що їх може бути заборонено вчиняти шляхом постановлення відповідної ухвали. Тому суди під час вжиття такого заходу забезпечення позову, як заборона вчиняти певні дії (певні дії щодо предмета спору) мають дослідити зміст відповідних заходів забезпечення позову і встановити, чи не є вони за своєю суттю іншим заходом забезпечення позову, передбаченим відповідним пунктом частини першої статті 137 ГПК України, та чи відсутні заборони на вжиття заявлених заходів забезпечення позову, встановлені цією статтею.

Тож суди попередніх інстанцій під час вирішення питання про можливість вжиття заходів забезпечення позову шляхом заборони відповідачам або іншим особам вчиняти певні дії мали дослідити, чи не підпадає вжиття таких заходів забезпечення позову під заборону, передбачену, зокрема, частиною дванадцятою статті 137 ГПК України.

У цій справі попередні судові інстанції встановили, що на аукціон було виставлено майно комунальної власності територіальної громади м. Дубно, тобто аукціон проводився від імені територіальної громади (органу місцевого самоврядування).

За змістом частини першої статті 10 Законом України «Про приватизацію державного і комунального майна» (далі – Закон про приватизацію) порядок приватизації державного і комунального майна передбачає, зокрема, проведення аукціону, укладення договору купівлі-продажу, опублікування інформації про результати приватизації, прийняття рішення про завершення приватизації.

Аукціон – спосіб продажу об'єкта приватизації, за яким власником об'єкта приватизації стає покупець, що в ході торгів запропонував за нього найвищу ціну (пункт 2 частини першої статті 1 зазначеного Закону).

Відповідно до пункту 37 Порядку проведення електронних аукціонів для продажу об'єктів малої приватизації та визначення додаткових умов продажу, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 10.05.2018 № 432 (далі – Порядок), електронний аукціон є процедурою визначення переможця електронного аукціону, в ході якої учасники мають можливість поетапного збільшення своїх цінових пропозицій протягом трьох раундів, що проводяться за однаковими правилами, визначеними цим Порядком.

Згідно з пунктом 64 Порядку переможець електронного аукціону підписує протокол про результати електронного аукціону та надає його оператору електронного майданчика, через якого ним подано цінову пропозицію, протягом трьох робочих днів з дня, наступного за днем його формування електронною торговою системою; сплачує на відповідний поточний рахунок органу приватизації ціну продажу об'єкта приватизації протягом 20 робочих днів з дня, що настає за днем формування протоколу про результати електронного аукціону; укладає договір купівлі-продажу об'єкта приватизації з органом приватизації протягом 25 робочих днів з дня, наступного за днем формування протоколу про результати електронного аукціону.

Пунктом 72 Порядку передбачено, що після опублікування органом приватизації через особистий кабінет укладеного договору купівлі-продажу об'єкта

приватизації та натискання відповідної електронної кнопки в інтерфейсі особистого кабінету електронному аукціону автоматично присвоюється статус «Аукціон завершено. Договір підписано».

За висновками КГС ВС, з огляду на визначення поняття електронного аукціону (спосіб продажу об'єкта приватизації з визначенням переможця), положення статей 1, 10 Закону про приватизацію та наведеного Порядку електронний аукціон завершується укладенням договору купівлі-продажу та його опублікуванням, що свідчить про необґрунтованість заперечень ПрАТ «Дубенський завод гумово-технічних виробів» про те, що аукціон вже було завершено.

Отже, зважаючи на те, що здійснення оплати за виграний лот та укладення договору купівлі-продажу за результатами проведеного аукціону є етапами його проведення, вжиття заходів забезпечення позову шляхом заборони вчинення таких дій є втручанням в проведення аукціону, що прямо заборонено положенням частини дванадцятої статті 137 ГПК України. Суди попередніх інстанцій в порушення принципу *iura novit curia* («суд знає закони») не врахували імперативних приписів зазначеної частини цієї статті, у зв'язку з чим дійшли помилкового висновку про можливість забезпечення позову на підставі пункту 4 частини першої статті 137 ГПК України, що за своїм змістом є втручанням у проведення аукціону.

З огляду на викладене КГС ВС задовольнив касаційну скаргу, скасував оскаржувані судові рішення попередніх інстанцій, у задоволенні заяви ПрАТ «Дубенський завод гумово-технічних виробів» про вжиття заходів забезпечення позову відмовив.

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 14.09.2023 у справі № 918/531/23 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/113526884>.

Огляд судової практики Касаційного господарського суду у складі Верховного Суду (актуальна судова практика). Рішення, внесені до ЄДРСР, за період з 01.09.2023 до 30.09.2023 / Упоряд.: відділ аналітичної та правової роботи Касаційного господарського суду управління аналітичної допомоги касаційним судам та Великій Палаті Верховного Суду департаменту аналітичної та правової роботи Апарату Верховного Суду, судові палати Касаційного господарського суду у складі Верховного Суду. Київ, 2023.- 43 с.

Застереження: видання містить короткий огляд деяких судових рішень. У кожному з них викладено лише основний висновок щодо правового питання, яке виникло у справі. Для правильного розуміння висловленої в судовому рішенні правової позиції необхідно ознайомитися з його повним текстом, розміщеним у Єдиному державному реєстрі судових рішень.

Стежте за нами онлайн

 fb.com/supremecourt.ua

 t.me/supremecourtua

 @supremecourt_ua